

PAŞA YAQUB

Redaktor:

Hacı Mirəziz Seyidzadə

*Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin Elm və
Təhsil şöbəsinin müdiri, fəlsəfə elmlər namizədi, Qazi*

Ziyarət Yollarında

Paşa Yaqub «**Ziyarət yollarında**»,
«Zərdabi LTD» MMC, Bakı, 2011, 128 səh.

Əlinizdəki «Ziyarət yollarında» kitabı müəllifin sayca iyirmi ikinci kitabıdır. Burada Azərbaycanın bir çox tanınmış övliyalarının mənalı həyat yolu araşdırılır və onların kəramətlərindən bəhs olunur.

Kitabda həmçinin Quranın surə və ayələrinin düzülüşünün kimya, fizika, riyaziyyat, anatomiya, astronomiya, biologiya, kibernetika və informatika elmləri ilə uyğunluğundan bəhs olunur.

Kitab geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulub.

Y $\frac{470512049}{0103 - 2011}$ Qrifli nəşr

Bakı-2011
(*Qurban bayramı*)

© Paşa Yaqub, 2011

ÖVLİYALIQ MƏQAMI

Rəhman və Rəhim olan Allahın adı ilə

Həzrəti-Peyğəmbərimiz (s.ə.v.) hədislərinin birində buyurur: *“Məndən sonra ümmətim arasından elə insanlar çıxacaq ki, onlara hətta Peyğəmbərlər və şəhidlər də qibtə edəcəklər”. Dedilər, “Ya Rəsulallah, onlar kimlərdir, de, biz də onları sevək”. Cavab verdi ki: - “Onlar o şəxslərdir ki, Allahı təmənnəsiz sevelər, dünya ləzzətindən çəkinərlər. Onların üzü nurlu minbərlər üzərində nurdur. İnsanlar qorxanda onlar qorxmazlar, insanlar qəm-qüسسə görəndə, onlar qəm-qüسسə görməzlər”.*

Bu hədisi-şərifdən görünür ki, söhbət Allah dostlarından - övliyalardan gedir. Onları başqalarından fərqləndirən əsas cəhətin - dualarının tanrı dərğahında tez qəbul edil-məsinin səbəbi də məhz onların Allahın nuru ilə zəngin olmalarındadır. Bildiyiniz kimi, Nur Allahın əlamətidir. O, insanda özünü ruh şəklin-də göstərir. İnsanın ruhu nurdan olduğu üçün gözlə görünmür və cisimdə olarkən ona enerji verir (hərəkətə gətirir), tərək etdikdə isə cisim soyuyur və məhv olur. Qurani Kərimin Qaf surəsinin 16-cı ayəsində: *“Biz ona (insana) şah damarından da yaxınıq”* - deyəndə, Ulu Tanrı insanda özünün əlaməti olan ruhu nəzərdə tutur. Böyük Yaradan insanı bütün yarat-

dıqlarından üstün tutduğu üçün, ona öz əlamətindən - nurundan bəxş etdi. Bəxş etdi ki, onu dərk edək, onunla təmasda olaq, ona qovuşaq.

“Mən gizli bir xəzinə idim. Bilinməyimi arzu etdim (mərifətimə məhəbbət etdim), bu səbəblə kainatı yaratdım” - qüdsi hədisindən də görünür ki, Allah-təala tanınmasını istəyir. Həzrəti Peyğəmbərimiz bir hədisi-şərifində buyurur: *“Əgər Allahı gərəyincə tanısaydınız, dualarınızla dağlar yerindən oynardı”*. Bu hədisi-şərifin sübutu olaraq VIII əsrdə Xorasanda yaşayan övliya Füdeyl bin İyadın kəramətlərindən bir misal göstərmək olar: bir gün o, Mina dağındakı bir təpənin üstündə durubmuş. Öz-özünə deyir ki: *“Allah-təalanın övliyalarından biri bu təpəyə tərpnəməsinə və hərəkət etməsinə əmr etsə, hərəkətə gələr”*. Bunu demişdi ki, təpə hərəkətə gəldi. Füdeyl buyurdu ki, *“Sakit ol, səndən bunu istəmədim”*. Təpə sakitləşdi.

Və yaxud Bəyazid-Bistamidən Allaha yaxınlaşmaq üçün məsləhət istəyən bir dərvişə verdiyi cavaba nəzər salaq: *“Allahın vəli qullarını sev! Onların könlünə girməyə çalış! Çünki Allah hər gün o ariflərin qəlblərinə 360 dəfə nəzər edər. Bu nəzərlər əsnasında səni də orada tapsın”*. (Burada 360 ədədi Yer kürəsinə işarədir.)

Bu hədislərdən aydın olur ki, Allaha müraciət edərkən başlıca rolu dil deyil, qəlb oynayır. Duanın qəbul olunub-olunmaması qəlb təmizliyindən, genişliyindən, bir sözlə, Allahın nuru ilə zənginlik dərəcəsiindən asılıdır. Fikrimizi kon-

kretləşdirsək, belə demək olar ki, Nur-bəndənin öz xaliqi ilə təmas yaratması üçün bir vasitədir.

İnsan həyatda gözəl işlər, gözəl əməllərlə məşğul olduqca və Quran ədəbi, əxlaqi ilə yaşadığıca, onun nuru artır və Allaha başqalarından daha yaxın olur. Yaxın olduqca da, duaları daha tez qəbul edilir. Belə şəxsləri Rəbbim Quranda övliyaullah, həbibullah, vəliyullah adlandırır ki, Azərbaycan dilinə tərcüməsi Allahın dostu, həbib, sadıq qulu mənasını verir.

Allah-təala bir çox problemləri öz dostlarının vasitəsi (duası) ilə həll edir ki, insanlar onları unutmasınlar, tez-tez ziyarət etsinlər. Mən də bu hikməti dərk edərək, Allah dostlarının ziyarətində oldum. Onların nümunəvi əxlaqını və gözəl əməllərini öyrənərək, əlinizdəki «Ziyarət yollarında» kitabını yazdım. Ümid edirəm ki, Allaha yaxınlaşmaq istəyən, Onun dərgahında məqam qazanmaq istəyən hər bir möminə bu kitab bir vasitəçi olacaqdır.

Allahın aciz qulu – Paşa Yaqub

Gədəbəy rayonunun müqəddəs yerlərindən olan Şəhidlər xiyabanı

SEYİD ƏHMƏD

Rəhman və Rəhim olan Allahın adı ilə

“İnsanlar (mömünlər) yalnız: “iman gətirdik!” – demələri ilə onlardan əl çəkilib imtahan olunmayacaqlarını sanırlar? Biz onlardan əvvəlkiləri də (Peyğənbərləri, mömünləri malları və canları ilə) imtahana çəkmişdik.” Quran, “Hörümçək” surəsi, 2-3-cü ayələr.

Ayədən göründüyü kimi Allah-tala sevdiyi Aşəxsləri - Peğənbərləri, imamları və onların davamçılarını sınamaq üçün canları və övladları ilə sınağa çəkir ki, səbrinin və imanının möhkəmliyi məlum olsun. Rəbbim ən sevimli Peyğəmbəri olan Məhəmməd Əleyhissələmin iki oğlunu-İbrahim və Qasımı gənc yaşlarında onun əlindən aldı. Peyğəmbərimiz bu ağır dərd qarşısında səbr etdi və Allaha şükür etdi. Və yaxud Əyyub Peyğəmbərin həyatıyla tanış olduqda onun necə ağır sınaqlara çəkildiyinin şahid oluruq: on bir oğlu bir gündə öldü, qoyun sürülərini, dəvə sürülərini, at illərini sel apardı; özü də ağır xəstəliyə düşərək olaraq, illərlə yataqda yatdı. Bədəninə

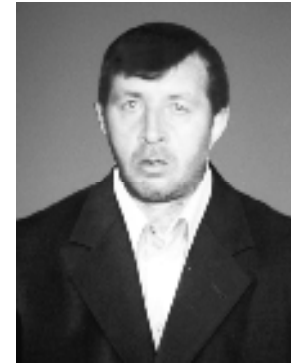

Seyid Əhməd

qurd düşdü, lakin Allahdan üz çevirmədi. Onun bu səbrinin və dözümünün qarşılığı olaraq, Allah ona Peyğəmbərlik bəxş etdi. Onun haqqında Rəbbim Quranda belə buyurur:

“Əyyubu da yada sal! (Ona salam olsun!) Bir vaxt o, Rəbbinə yalvarıb dua edərək belə demişdi: “Mənə bəla üz verdi (sənə pənah gətirirəm). Sən rəhimlilərin ən rəhimlisisən!” Biz Əyyubun duasını qəbul etdik, onu düçar olduğu bəladan qurtardıq. Dərgahımızdan bir rəhmət və gələcək nəsillərə ibrət olsun deyə ona yenidən övlad və var- dövlət verdik.” Quran, “Peyğənbərlər” surəsi, 83-84-cü ayələr.

Ağır sınağa çəkilən Peyğəmbər ardıcıllarından Abiri də Seyid Əhməd ağadır. O, 1905-ci ildə Gədəbəy rayonunun Xarxar kəndində doğulub. Haşimilər nəslindən, Həzrət Əli soyundandır. Atasının adı Hüseyn, anasının adı Pərinisədir. Hümət, Abdullah, Həşim adlı qardaşları, Salatın adlı bir bacısı olub.

Seyid Sakit

Mövlana demişkən:

Qızılın saflığını və kefiyyətini yoxlamaq üçün yüksək istiliyə məruz qoyulduğu kimi, imanın səviyyəsi

də müxtəlif müsibət və fəlakətlərə göstərdiyi səbir və təvəkküllə bilinir.

Bu cəhəti ilə mömin insan mədənlər içində qızıl kimidir. Nə qədər ağır müsibət və imtahanlarla məruz qalsa da qiymət və saflığından heç nə itirməz.

Seyid Əhməd ağa da belə möminlərdən idi; başına gələn bəlaya rəğmən öz imanını, təqvasını itirməmişdi. Allah da onun bu xasiyyətini qiymətləndirərək, bəsirət gözünü açmışdı və kəramət bəxş edərək, dualarını qəbul buyurmuşdu. Odur ki, ağır xəstəliyə düşən insanlar, hər hansı problemdən əziyyət çəkənlər Seyidin ziyarətinə gələr, ondan dua etməsini xahiş edərdilər. Seyid Əhməd ağa kəramət sahibi olduğundan, həm sağlığında, həm də ölümündən sonra ocağından ziyarətçilər əskik olmur. Bölgənin inanclı insanları hər gün müxtəlif niyyətlərlə bu ocağa üz tutur və ocaq sahibinin kəramətindən faydalanırlar.

1994-cü ildə dünyasını dəyişən Seyid Əhməd ağanın yurdunda Sakit adlı bir oğlu qaldı. O, öz mərifəti və səxavəti ilə bölgənin sayılıb-seçilən seyidlərindən idi. Həmçinin, atası kimi o da ağır sınaqlara məruz qaldı. Daim Allahına şükür etdi və qəlbini Rəbbinə bağladı. Bu dünyada az yaşasa da, xatirəsi insanların qəlbində əbədi yaşadı.

Söhbətin bu məqamında yadıma İbrahim əleyhissələmlə Cənab Əzrayıl arasında olan bir əhvalat düşdü:

Bir gün Əzrayıl İbrahim Peyğəmbərin yanına gəlib salam verdi. Peyğəmbər salamı alıb dedi: “Görüşümə gəlmisən, yoxsa mənimlə başqa işin var?”

- Canını almağa gəlmişəm – deyə, Əzrayıl cavab verdi.

İbrahim əleyhissələm dedi “heç görmüsənmi dost öz dostunu öldürsün?!”

Cənab Əzrayıl qayıdıb bu sözü Allah-təalaya çatdırdıqda, Rəbbim belə buyurdu:

- Qayıt və ona belə de: Məgər dost öz dostunun görüşündən qaçarmı? Dost dostun görüşünü çox istəyir.”

Seyid Sakit də öz DOSTUNUN görüşünə tələsdi və fani dünyadan tez getdi. Yunis Əmrə demişkən:

*Gedər olduq DOSTUMUZA,
Yetənmədik qəsdimizə,
Namaz üçün üstümüzə,
Duranlara salam olsun!*

Seyid Sakitin Şövkət xanımın nığahından Daşqın və Coşqun adlı iki oğlu, Rəksanə adlı bir qızı dünyaya gəldi. Onlar öz nəsillərinin və bu ocağın adına layiq övladlar olduğundan, el-oba anasında böyük nüfus qazanıblar. Onlar öz ata-babalarının sıxıntılı günlərində Allaha şükür etmələrindən danışıqca, yadıma el şairi Cahangir Dalğının “Şükür” şeiri düşdü:

ŞÜKÜR

*Ya görünməz! Çox hökmün var, yaratdın, cahana
şükür!*

*İnsanlığa qərar etdin, Adəmə, Həvvəyə şükür!
On dörd dünya qərar tutdu, nazil olan kitabda,
Məhəmmədə pay göndərdin, otuz cüz Qurana şükür!*

*Qabil öldürdü Habili, qan götürdü dünyanı,
Həzrət Əli Döldül atın minib, gəzdi hər yanı.
Qəm dəryasında görüb, seçdilər müsəlmanı,
Hər gələn vasi tutduğu, İsmayıl qurbana şükür!*

*Dalğın deyər, mən heyranam, sən tutduğun divana,
Həqiqətdən yaratmısan, hazıram imtahana.
Layiq deyil coşqun təbim, belə haqsız dövrəyə,
Gərəkdir səbr eləyəm, bundan da yamana, şükür!*

“Haçaqaya” ziyarətgahı

Gədəbəy rayonunda yerləşən və “Haçaqaya” adlanan bu müqəddəs yer, həm yerli, həm də ətraf rayonların əhalisi tərəfindən ziyarət olunmaqdadır. Rəvayətə görə VII əsrdə İslam ordusu Azərbaycanı fəth edərkən, Həzrət Əli əleyhissəlam həmin qoşuna rəhbərlik etmiş və onun Döldül atının ayaq izi Azərbaycanın müxtəlif yerlərində, o cümlədən Haçaqaya adlanan ərazidə də qalmışdır. Neçə əsrlərdir ki, Azərbaycanın inanlıq insanları Həzrət Əliyə olan

sevgilərini onun atının izi qalan yerləri ziyarət etməklə bildirilər.

Yeri gəlmişkən qeyid edim ki, İslam dininin yayılması uğrunda cihadda iştirak edən atları Allah-təala müqəddəs sayıb və Qurani-Kərimin yüzüncü surəsini onların şərəfinə “*Qaçan atlar*” adlandıdırıb. Həmin surənin beş ayəsində dalbadal cihadda iştirak etmiş atlara and içilir:

“And olsun (cihad zamanı) tövşüyə-tövşüyə qaçan atlara; And olsun (dırnaqları ilə daşdan) qığılcım qoparan atlara; And olsun sübçağı hücum edən atlara; And olsun o vaxt (və o yerdə) toz duman qoparan atlara.” Quran, “*Qaçan atlar*” surəsi, 1-5-ci ayələr.

Əli əleyhissəlamın Döldül atı da cihadda iştirak etdiyindən, onun ayağı dəyən yerlər müqəddəs sayılır və ehtiram göstərilir.

“Haçaqaya” ziyarətgahının yolları narahat olduğundan, insanlar bura atla, ulaqla çıxarmışlar. 70-ci illərdə Seyid Miri (Ağamirov Mir Sadiq Seyid Əhməd oğlu) öz şəxsi vəsaitindən üç min manat xərcləyərək, bura maşın yolu çəkdirmişdir. Sonralar o, zəvvarların oturması üçün yardımçı binalar da tikdirmişdir.

Məlumat üçün bildirim ki, Seyid Miri 1880-ci ildə Gəncədə doğlub. Atası Xorasanlı Seyid Əhməddir. Haşimilər nəsilindən, Həzrət Əli soyundandır. Anasının adı Ballı olub. Sovet hökumətinin ilk illərində Tovuz rayonunun Qəribli kəndinə köçən Seyid Miri, burada Şamba adlı qızla evlənib (Əvvəlki arvadından ayrılmışdı.) və Mircamal, Xanım (Kəramətli olduğun-

dan, el arasında ona Qara Xanım deyərmişlər, Məcid, Mirəziz, Yaqut, Bəxtiyar, Mircəfər adlı övladları olub. Seyid Mirinin daha bir evliliyi 1941-də Tovuz rayonunun Yanıqlı kəndində əslən Göyçə mahalından olan Seyran adlı dul qadınla baş tutub (Hər iki ailəni eyni vaxda saxlayırmış). Bu nığahdan olan Zəhra, Zöhrə, Miryaqub, Səkinə, Səmidə adlı övladları 70-ci illərdə Tovuzun Qoylar kəndinə köçüblər (Seyidin qəbri də həmin kənddədir).

Yuxarıda qeyd etdim ki, “Haçaqaya” ziyarətghasını insanlar müxtəlif niyyətlərlə ziyarət edir, oradan Allaha dua edirlər. Belə zəvvarlardan biri də Gədəbəy rayonunun Arıxdam kənd sakini Hacıyeva Aybəniz Əli qızıdır. O, deyir ki, “iki qızdan sonra oğlum olmasımı istəyirdim. Bu niyyətlə “Haçaqaya” ziyarətghasına gəlib, Allaha dua etdim. Həmin gecə yuxuda bu müqəddəs yeri gördüm; bir səs mənə dedi “oğlun olacaq, amma bir qədər gözləməlisən”. Mən bu hadisəni on il gözlədim. On ildən sonra bir oğlum oldu. Adı Azərdir, 18 yaşı var”.

Aybəniz xanım bir maraqlı əhvalat da doğulduğu Arıxdam kəndində olan “Düldül” ziyarətghası barədə danışdı: “Ailəmiz ruzi qıtlığı çəkirdi, bir gün bu niyyətlə “Düldül” ziyarətghasına gəlib, ruzi üçün dua

*Seyid Mirsadiq
«Haçaqaya»
ziyarətghasında*

etdim. Həmin gecə də qərribə və maraqlı bir yuxu gördüm: ağ saqqallı, ağ əbalı və başı ağ əmmaməli bir nurani kişi mənə dedi ki, “ananın xatirinə sənə ruzi veriləcək”. Doğurdan da, bir neçə gündən sonra ailəmizin ruzisi artmağa başladı”.

Söhbət əsnasında öyrəndim ki, Aybəniz xanımın anası çox inanlı qadın imiş və bu ziyarətghayı tez-tez ziyarət edərmiş.

Yeri gəlmişkən qeyd etdim ki, “Düldül” ziyarətghayı Arıxdam kəndinin qırağında, təpənin üstündə yerləşir. Burada iri bir daşın üzərində at ayağının izi qalıb. Xalq arasındakı inama görə bu Həzrət Əli əleyhissələmin Düldül atının ayaq izidir. Onun üçün də, bura “Düldül” adı verilib. Ətraf kəndlərin əhalisi buranı tez-tez ziyarət edib, qurbanlar kəsirlər. Arıxdam kənd sakini Abbasov Qoşqar Məmməd oğlu 1998-ci ildə burada Əli əleyhissələmin şərəfinə günbəz və yardımçı bina tikdirib.

«Düldül» ziyarətghası. Gədəbəy rayonu, Arıxdam kəndi

“Ocaq” ziyarətgahı

Ocaq adı ilə tanınan daha bir ziyarətgah Gədəbəy rayonunun Arıxdam kəndinin yaxınlığında, dağın başında yerləşir. Burada edilən dualar Haqq dərgahında tez qəbul olduğundan, bölgənin inanclı insanları bu yeri müqəddəs hesab edərək, dualarını burada edirlər. Yuxarıda müsahibəsini təqdim etdiyim Aybəniz xanım burada şahid olduğu maraqlı bir əhvalatı danışdı: “1970-ci illərin yayı idi, ailəlikcə yaylağa köçmüşdük. Düşərgəmiz “Ocaq” ziyarətgahının yaxınlığında idi. Bizdən başqa da burada düşərgə salanlar vardı. Hamı yay aylarında heyvanlarını burada saxlayardı. Maarif kəndindən də bir ailə burada köç salmışdı..

Onların çoxlu qızları vardı. Qadın yenidən hamilə idi. “Ocaq” ziyarətgahına qurban götürmüşdülər ki, bu dəfə oğulları olsun. Bir gün eşitdik ki, bu alənin qızı olub. Kişi bundan hirslənib, gedib ziyarətgahı dağıdıb. Eşidəndə çox pis olduq. Həmin gecə yayın ortası olmasına baxmayaraq güclü qar yağdı, heyvanlar yeməyə ot tapmadılar. Pis vəziyyətdə qaldıq. Kişilər toplaşdı, “Ocağı” bərpa etdilər, ondan sonra hava açıldı. Buranı dağdan kişinin bütün heyvanlarını sel apardı.

*Gədəbəy rayonunun
Cümə məscidi*

“Ocaq”da yatandan sonra, deputat seçildim

Məmmədov Qəzənfər Qənber oğlu - Azərbaycan Ali Sovetinin sabiq deputatı:

-1970-ci illərin sonları idi, bir səhər qonşum məni çağırıb, dedi “ Ocaq”a ziyarətə gedirəm, təkəm, gəl mənimlə gedək. Piyada yola düzəldik. Təxminən 10 km yol qət edərək, ziyarətgaha çatdıq. Bir az uzandıq ki, yorğunluğumuz çıxsın. Məni yuxu tutdu və maraqlı bir rəya gördüm. Gördüm elə həmin ziyarətgahda qonşumla oturmuşuq, kənardan bir dəstə kişi ziyarətə gəlirlər. Gələnlər boy sırası ilə (ən hündürü qabaqda olmaqla) düzülüb gəlirlər, qabaqlarında bir erkək quzu, bir dənə də erkək dana (başiaçıq) qurbanlıq gətirirlər. Həm də gələnlərin geyim keçimlərindən rəsimi dövlət adamları olduqları görünürdü. Öz geyimimə də baxdım, gördüm çox nimdəşdir; fkiirləşdim ki, bu geyimlə rəsimi şəxsləri qarşılaya bilmərəm, qoy keçim arxaya, heç məni görməsinlər. Arxaya keçmək istəyəndə, bir də paltarıma baxdım, gördüm mən də rəsmi formadayam - əynimdə kostyum, qalstuk. Gələnləri qarşıladım, dedim “ziyarətiniz qəbul olsun”.

Qabaqda gələn rəsmi şəxs dedi “bizim ziyarətimiz qəbul olub, gəlmişik. Allah sizin də ziyarətinizi qəbul etsin”.

Yuxudan xoş ovqatla ayıldım, ziyarət edib, qayıtdıq. Onda mən kolxozda briqadir işləyirdim. Həmin ili kartof sahəsindən rekord səviyyədə kartof topladım və bu səbəbdən də məni Azərbaycan

Ali Sovetinə deputat seçdilər. Beləliklə, dalbadal iki çağırış Ali sovetin deputatı oldum.

Molla Musa

Gədəbəy rayonunda olarkən, həyatını öyrəndiyim tarixi şəxsiyyətlərdən biri də Molla Musa oldu. O, 1838-ci ildə doğulub. Ali ruhani təhsil alaraq, Gədəbəy rayonunda axund kimi fəaliyyət göstərmiş. Quranı və şəriət qaydalarını dərinlən bildiyindən, bölgədə böyük nüfuz sahibi olub.

Molla Musanın axundluq fəaliyyəti ilə yanaşı, təbiblik fəaliyyəti də olmuşdur. Belə ki, hər gün onun yanına müxtəlif xəstəliklərdən əziyyət çəkənlər gəlmiş. Hətta ruhi xəstələri əli-qolu bağlı halda gətirmişlər, Musa baba oxuduğu Quran ayələri və dualarla (İsmi - əzəm duasını da bilir-miş) həmin dəlini ağıllı halda evinə qaytararmış. Hətta bir dəfə Şəmkir rayonundan Bilqeyis adlı bir dəli qızı onun evinə qoyub, gediblər, sahibi olmadığından, heç kəs onun ardiyca gəlməyib. Həm də inanmayblar ki, belə bir dəli sağala. Amma Molla Musa onu sağaldıb və hətta onunla evlənib (ondan qabaq axund Əzət və adını bilmədiyim digər bir qadınla ailə qurmuş, hər iki qadın dünyasını dəyişmişdi). Bu nigahdan İsrəfil adlı

*Həsən Musa
oğlunun qəbri*

oğlu olub və onun övladları Gədəbəydə yaşamaqdadırlar. Musa babanın Əzət adlı həyat yoldaşından isə Hüseyn, Həsən, Məryəm, Zeynəb, Fatimə adlı övladları olub.

Axund Musa 1961-cü ildə 126 yaşında Gədəbəydə dünyasını dəyişib. Yolunu Həsən adlı oğlu davam etdirib. O, 1905-ci ildə doğlub. İlk təhsilini atasından alıb. Daha sonra Düzyurd kəndindən olan ərəbşünas Qədir müəllimin yanında biliklərini təkmilləşdirib. Gədəbəydə yeganə savadlı molla olub və rayonun axundu kimi fəaliyyət göstərmiş. Molla Həsən gözütox, təmənnəsiz, imkansızlara əl tutan, xeyirxah din xadimi olduğundan, bölgə əhalisinin sevimlisinə çevrilmişdi.

İkinci Dünya müharibəsində ayağını itirən Həsən, müharibədən qayıdandan sonra Bəsti adlı qızla evlənib. Bu nigahdan Gülarə, İlyas, Dilarə, Rəhman (Sabir), Qabil, Nəzakət, İlqar, Məşədi Musa və Sahib adlı övladları vardır. (Onun bundan qabaqkı nigahından isə Məstan və Mərdan adında iki oğlu olmuşdu.)

*Gədəbəy rayonunun
Yenikənd məscidi*

Molla Həsən dünyasını dəyişəndən sonra, yolunu oğlu Məşədi Musa və nəvəsi Hacı Pərviz davam etdirir. Onlar din xadimi olmasalar da, səxavətli və imanlı mömin kimi xalq arasında hörmət qazanıblar. Yeni-kənddə hazırda fəaliyyət

göstərən Məscidi də 2007-ci ilin Qurban bayramında onlar tikib, istifadəyə veriblər. Məşədi Musa söhbət edir ki, “Məscid istifadəyə verilən gün atamı yuxuda gördüm, çox sevincək idi”.

“Mallarını Allah yolunda sərf edənlərin halı yeddi sünbül verən bir toxuma bənzər ki, bu sünbüllərin hər birində yüz ədəd dən var. Allah istədiyi kimsə üçün bunu qat-qat artırar. Allahın lütfü genişdir!” Quran, “ İnak” surəsi, 261-ci ayə.

Əhli-Beyt aşığı olan Məşədi Musa danışdıqca, yadıma Mikayıl Azaflının “ Ya Əli” şeri düşdü:

YA ƏLİ

*Sirdən, nurdan xəlvəylədi Pərvərdigar, Ya Əli!
Haqqın şiri yaranmışan, Şahi-zəvvar, Ya Əli!
Məhəmməd, Əli, Fatimə, Həsən, Hüseyn eşqinə,
Eyləyibdir aləmləri Haqq bərqərar, Ya Əli!*

*Əzəl gündən- yaranandan, Haqqın ilə bir oldun,
Xudam sənə ustad dedi, Cəbrailə pir oldun,
Ərənlərə ruhi-qələm, ərşi, gurşi yer oldun,
Adəm, Həvvə, Nuh övladı, səri-sərdar, Ya Əli!*

*Ağa, sirrin, həm söhbətin bir görünməz kəslədir,
Yüz iyrimi dörd min nəbi “Əli, Əli” səslədi.
Həbibimlə bəni-həməim qucağında bəslədi,
Haqdan gəldi Döldül atın, bir zülfüqar, Ya Əli!*

*Din eşqinə qılinc çaldın, çox qalalar qaladın,
Xavər, Xeybər, Bərbər kimi yüz min şəhər taladın,
Əmtər, Salsad, Cəmşid qırdın, cinlər, divlər bağladın,
Tilsimlər sındırmısan, şahı-heydər, Ya Əli!*

*İki dünya çıraqısan, şəmsi-qəmər şam özün,
Abi-atəş xakibəndsən, ədalət divan özün.
Cənazəni özün çəkdin, eylədin pünhan özün,
Göz işığı, can dərmanı, min sirrin var, Ya Əli!*

*Oğlanları qurban verdin, ümmətinə şəfaət,
Əmr olunar İsrəfilə, çalar suru nəhayət,
Boyunlarda kəfən gələr, qiyam olar qiyamət,
Çağırar Xatəm-ənbiya, gəl şəfakar, Ya Əli!*

*Ağa sənsən, bəşər dərdi, İslam dini amandı,
Sinəm üstü didik-didik, qəm düyünü, amandı.
Kərəm eylə Azaflıya məşhər günü, amandı,
Qolum bağlı, üzüm Haqda bir günahkar, Ya Əli!*

Müəllifdən: Gədəbəy rayonunda tədqiqat apararkən mənə maddi və mənəvi dəstək olmuş bütün əhli – beyt aşıqlərinə, o cümlədən Söyüdüklü kənd sakini İsmayilov Rafiq Məmməd oğluna təşəkkürümü bildirirəm.

MUSTAFA ƏFƏNDİ

Rəhman və Rəhim olan Allahın adı ilə

***“Ceyranın izini tutub getsən müşkə qovuşarsan.
Odur ki, kamil insanların- övliyaların yolu ilə get ki,
İlahi ətiqləri duyasan”.*** Mövlana Cəlaləddin Rumi

Ziyarət yollarında

*“Bu dünya bir ağaca bənzər. Biz də
bu ağacın yarısı kal, yarısı da yetişmiş
meyvələri kimiyik.”*
Mövlana Cəlaləddin Rumi

Kitabın bu fəslində biz ilahi ətiqləri duymaq üçün, Allah dostlarından birinin-İlisulu Mustafa Əfəndinin həyatını izləyəcəyik. Seydəliyev Mustafa Abdülhəmid oğlu XIX əsrin sonlarından XX əsrin 30-cu ilinə kimi Qax rayonunun İlisu kəndində yaşayıb. Atası Abdülhəmid qoyunçuluqla məşğul idi. Şəkər adlı bir bacısı vardı.

Mustafa Əfəndi gənc yaşlarında Türkiyədə ali Ruhani məktəbinə daxil oldu. Orada ərəb, fars dilləri ilə yanaşı, tarix, coğrafiya, kimiya, fizika, təbiət, ədəbiyyat, riyaziyyat elimlərinə də mükəmməl yiyələ-

nərək, İlisu kəndinə imam təyin olunur. Hər-tərəfli elimə malik olduğundan Qax, Zaqatala, Baləkən, Şəki rayonlarından onun yanına gəlib açdığı mədrəsədə Mustafa Əfəndidən dər-

s alırdılar. Onun Bucaq məhəlləsində açdığı mədrəsədə bölgənin çox yerlərindən tələbələr dər s alırdılar.

Buradakı imkansız tələbələrin yemək və yatmaq xərcini Mustafa Əfəndi öz üzərinə götürmüşdü. O, islam dininin gözəlliklərinin xalqa təbliğ etməklə yanaşı, öz əxlaqı, təqvası, iman və mərfəti ilə bu gözəlliyyənin nümunəsi idi.

Onun Bucaq məhəlləsində irşad etdiyi məscidin üzərindəki kitabədən bu müqəddəs məkanın 1791-92-ci illərdə Mehdi ağa və Polad ağa tərəfindən tikdirildiyi məlum olur:

“Bu məscidi Mehdi ağa b. Əhməd ağa və Polad ağa b. Molla Kərim ağa 1206-cı ildə tikdirdi. Memarı Əhməd b. Ustad”.

Mustafa Əfəndi əmisi qızı Beyxanla ailə qurmuş, İbrahim, Hacıməhəmməd və Fatimə adlı övladları olmuşdur.

Onun Şəkər adlı bacısı isə Səid adlı qohumuna ərə getmiş, Hacıəhməd, Mahmud, Məhəmməd və Həvva adında övladları olmuşdur.

Mustafa Əfəndi 1930-cu ildə Stalin represiyasına məruz qalaraq, güllələnmişdir.

QƏŞƏNG YUSİF

Rəhman və Rəhim olan Allahın adı ilə

“Sevdiyiniz şeylərdən Allah yolunda sərf etməyincə savaba çatmazsınız. Şübhəsiz ki, Allah (Onun yolunda) xərclədiyiniz hər şeyi biləndir.”
Quran, “İmran ailəsi” surəsi, 92-ci ayə.

Var-dövlətindən Allah yolunda xərcləyərək və qəlbini Rəbbinə bağlayaraq övliyalıq məqamına yüksələnlərdən biri də Yusif Əfəndidir. O, XIX əsrin ikinci yarısından XX əsrin 20-ci illərinə qədər Qax rayonunun Lələpaşa kəndində yaşamışdır. Dolaşığı ticarətlə təmin edərdi. Türkiyənin Trabzon, Samsun və digər şəhərlərinə meyvə-tərəvəz aparıb satar, qazandığı pula oradan digər ticarət malları alaraq, gətirib Qax-Zaqatala bölgəsində satarmış. Beləliklə, o, bölgənin ən zəngin tacirlərindən biri idi. Yusif Əfəndi öz ata-babasının yolunu davam etdirərək, İslam dininin Qanunlarına ciddi əməl etmiş və Allah sevgisi ilə yaşamışdır. Həmçinin o, əməlisalehliyinə, comərdliyinə görə başqalarından fərqlənirdi. Belə ki, ticarətdən qazandığı puldan Allah yolunda ehsan etməyi xoşlayardı. Daim başsız ailələrə, xəstələrə, imkansızlara baş çəkər, onların ehtiyaclarını ödəyərdi. Belə gözəl xasiyyətinə və gözəl əxlaqına görə ona el arasında **“Qəşəng Yusif”** deyirdilər.

Bir incə məqamı da qeyd edim ki, infaq (ehsan etmək), sədəqə və xidmət kimi saleh əməllər, sahibinə daha çox fayda verir. Belə ki, bu cür gözəl əməllər insanın nəfsinə yaxşılığı, gözəlliyi və xeyirxaxlığı təlqin edir, ruhunu saflaşdırır. Çünki, “Töbə” surəsinin 103-ci ayəsində Rəbbim buyurur: **“Onların mallarından sədəqə (zəkat) al. Bununla onları təmizləmiş, pak etmiş, mallarının bərəkətini artırmış olarsan.”**

Yusif Əfəndi də halal qazancından Allah yolunda xərclədikcə, həm malının bərəkəti artır, həm də daxilən saflaşır və gözəlləşirdi. Elə ona görə də el arasında *“Qəşəng Yusif”*

təxəllüsünü qazanmışdı. Qazandığı savablar onu Allaha yaxınlaşdırdığından, duaları Haqq dərğahında qəbul olunurdu. Odur ki, dövrünün həm səxavətli, həm də kəramətli şəxsi kimi tanınırdı.

Qəşəng Yusif Nəzakət xanımın ailə qurdu. Bu nigahdan 1900-cü ildə Süsən adlı bir qızları dünyaya gəldi. Süsən xanım yetkinlik yaşına çatanda özündən 20 yaş böyük olan Həbibullah adlı şəxslə ailə qurdu və evin yeganə övladı olduğundan, Yusif Əfəndinin evində yaşamaqda davam etdi. (Onların Əsədullah, İmamhüseyn, Oruc adlı üç oğulları, Umuküs adlı bir qızları oldu.) Hansı ki, həmin evi Süsən xanımın atası 1904-cü ildə İlisulu ustalara tiktirmişdi

(evin içindəki yazı bunu təsdiq edir) və tikintidə istifadə olunan materialların çoxunu Osmanlı dövlətindən alıb gətirmişdi. Qeyd edim ki, Lələpaşa kəndində olarkən, camaatın sevimli ziyarətگاهی olan bu evi mən də ziyarət etdim. Maraqlıdır ki, yüz ildən artıq vaxt keçməsinə baxmayaraq, evə vurulan oboy hələ də öz rəngini itirməyib. Bu həyətdə yaşayan Oruc Omarovun danışdığına görə həmin evin ətrafında dəfələrlə möcüzəli hadisələrin şahidi olublar. Belə ki, bir qayda olaraq, axşam olanda evin qapı-pəncərələrini bağlayıb, səhərlər açırlar. Cümə günləri isə vəziyyət fərqli olur. Yəni cümə axşamı əlləri ilə bağladıkları qapı-pəncərəni səhər tezdən oyananda hansısa bir qüvvə tərəfindən açılmış görürlər.

Həmçinin bəzi cüməaxşamı günlərində böyük bir nurun evin üzərinə düşdüyünü görürlər. Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, Yusif Əfəndinin hazırda Qax

şəhərində yaşayan nəvəsi Feyzullah İmamhüseyn oğlu da mənimlə söhbətində kənddə yaşayan vaxtlarda həmin nurun evin üzərinə düşməsinə bir neçə dəfə müşahidə etdiyini dedi. Həmin həyətdə gələn gələn Orucun həyat yoldaşı Ağapəri xanım isə, söhbət edir ki, təzə gələn olan vaxtlarda buradakı qeyri-adilikləri bilmirdim. Bir gün Yusif Əfəndinin evində yuyunmaq istədim (Qeyd edim ki, həmin 2 otaqlı evdə heç kim yaşamadığından,

boşdur və bir otağında Əfəndinin kitabları və şəxsi əşyaları saxlanır). Bu vaxt başımın üstündə böyük bir işığın (nurun) sürətlə dairəvi fırladığını gördüm. Çox qorxdum və əynimi geyinərək, tez çölə qaçdım. Əhvalatı qayınanama danışanda, dedi “orada heç vaxt yuyunma, ora ziyarətgahdır”.

Ağapəri xanımın başına gələn bu əhvalat yadıma Quranın “Məryəm” surəsini saldı:

“Kitabda Məryəmi də yad et. O zaman o, ailəsindən ayrılıb həyatın şərq tərəfində xəlvət bir yerə çəkilmişdi. Və ailə üzvlərinin görməməsi üçün (yuyunmaq məqsədilə) qarşısına pərdə tutmuşdu. Biz öz ruhumuzu onun yanına göndərdik. Ona (Məryəmə) kamil bir insan qiyafəsində göründü. Məryəm dedi: “Mən səndən Rəhmana (Allaha) pənah aparıram. Əgər müttəqi isənsə, mənə toxunma”. Bax: Quran, “Məryəm” surəsi, 16-34-cü ayələr”.

Qəşəng Yusifdən bu günümüzdə gəlib çatan şəxsi Qəşyalardan biri də namaz qılanda istifadə etdiyi kiçik xalçadır. Özünün deməsinə görə bu xalça Əfəndiyə babalarından yadigar qalıb. Hətta bir dəfə uzaq ölkədən qonaq gələn bir tacir gedərkən, həmin xalçanı oğurlayıb aparıbmiş. Yusif Əfəndi duyuc düşəndə, atı minərək onun arxasınca çapır. Qonaq

arabayla Alazan çayını keçmək istəyəndə, Əfəndi özünü yetirərək, arabanın arxasından xalçanı çəkib götürür və qonağa bir kəlmə söz demədən geri qayıdır. Yaxınlıqlarına deyib ki, əgər bu namaz qılınan xalça mənə babalarımın qalan çox qiymətli bir yadigar olmasaydı, mən onu qonağın əlindən almazdım. (Buradan aydın olur ki, onun ata babası da müqəddəs şəxslər olmuşlar - Müəllif) Sonralar Qəşəng Yusifin nəvəsi Oruc kişi maddi sıxıntıdan qurtarmaq üçün həmin yadigar xalçanı satılmaq üçün bir mağazaya qoyur. Həmin gündən bütün ailə üzvləri xəstələnib, yatağa düşürlər. Bir neçə gündən sonra, əlacsız qalıb, xalçanı geri götürürlər.

Azərbaycanda milli hökuməti yıxaraq Allahsızların hakimiyyəti kimi tanınan sovet hakimiyyətini bərqərar etdikdən sonra, XI ordu bölgələrə hücum edərək, nüfuzlu, ziyalı və ayıq adamlara qarşı repressiyalara başladı. Məqsəd xalqı düşünən beyindən, görəni gözdən, danışan dildən məhrum edərək, kütləyə çevirmək idi ki, əsarətdə saxlamaq asan olsun. Bu cür repressiyalar Yusif Əfəndidən də yan keçmədi. Qırımızı ordu Lələpaşaya hücum edəndə, o, bir qrup ziyalı ilə birlikdə kənddən çıxdı. Lakin, kommunistlər onlara Gözbaraq kəndinin yaxınlığında çataaraq, hamısını qətlə yetirdilər. Onların cənazələri elə həmin yerdə də dəfn edilib.

Müəllifdən: Yusif Əfəndi haqqında tədqiqat aparmağıma maddi və mənəvi dəstək olduğu üçün övlətinin nəvəsi Omarov Feyzulla İmamhüseyn oğluna təşəkkürümü bildirirəm.

XALİD BABA

Rəhman və Rəhim olan Allahın adı ilə

“Əbu Bəkrin sizə olan üstünlüyü çox namaz qılıb, çox oruc tutduğu üçün deyildir. Onun sizə olan üstünlüyü qəlbindəki təzim hissindəndir.” Həzrət Peyğəmbərimizin hədislərindən.

Qımır kəndində, eləcə də Qax-Zaqatala bölgəsində xatirəsi ehtiramla yad edilən övliyalardan biri də Xalid Babadır. O, Məhşur sufi şeyxi, kəramətli övliya, Ərəbbəsrəli Şeyx Yusif Əfəndinin oğludur. Xalid Baba Ərəbbəsrə kəndində doğulsa da, İlisu sultanı Daniyel sultanın Yusif Əfəndiyə bağışladığı torpaq sahəsində ailələrinə məxsus qoyunları otararmış. Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra, onların var-dövlətini müsadirə etdilər. Bundan sonra Xalid Baba dolanışığını təmin etmək üçün Qımıra gəldi. Əvvəlcə bir neçə gün Məhəmmədsaleh kişinin qonağı olduqdan sonra, Yusif adlı bir şəxsin evində daimi məskunlaşmışdı. Şeyx Yusif Əfəndi kimi məhşur övliyanın oğlu olması və özündə də kəramət olması, onu xalqa sevdiren səbəblərdən idi. Odur ki, çox adam istəyirdi ki, Xalid Baba məhz onun evində qalsın.

Övliya Məhəmmədsaleh kişinin qonağı olarkən, bu ailənin övladı olmadığını görüb, süfrədən iki

ədəd qənd götürərək, dua oxuyur və ev sahiblərinə verir. Deyir: *“İnşəallah övladınız olar.”* Doqquz aydan sonra - 1932-ci ildə həmin ailənin bir qızı dünyaya gəlir.

Uşağa ad qoymasını Xalid Babadan xahiş edirlər. Baba körpəyə Məryəm adı verir və deyir ki, bu qızı yeni dünyaya gələn Məcid adlı oğluma ad eləyirəm. Məcid yetkinlik yaşına çatmamış, torpaq sahələrini sulayarkən, Qələm adlı bir şəxs tərəfindən bellə vurulur. Onu yaralı halda araba ilə Ağdaş xəstəxanasına apararkən, qanaxmadan yolda dünyasını dəyişir.

Sonralar Məryəm də, Ənvər adlı şəxslə ailə qurur. Onun səkkiz övladından biri olan Hədiyyə xanım isə Xalid Babanın qız nəvəsi Eyvazla ailə qurur. Beləliklə, övliyanın arzusu gec də olsa həyata keçir.

Xalid Baba kəramətli övliya olmasına baxmayaraq, daim öz əlinin əməyi ilə yaşayırdı. Belə ki, o, bağlardan meyvə dərməklə, bostan, tərəvəz, dərməklə pul qazanar, ailəsini dolandırardı.

Xalid Baba 1937-ci illərin Stalin repressiyasına məruz qaldı və Sibirə sürgün olundu. O, öz ömrünü sürtgündə başa vurdu və geri qayıtmadı.

Şeyx Yusif Əfəndi

Xalid Babanın atası Şeyx Yusif Əfəndi Ərəş mahalının Ərəbbəsrə kəndində doğulub. Müqəddəs məzarı da bu kənddədir. Başdaşının kitabəsində aşağıdakı sözlər həkk olunmuşdur:

“Bu məqbərə məşhur şeyx, böyük və ləyaqətli mürşid, müqəddəs övliyaların görkəmlisi (qütbü), əzmətli seyyidlərin başcısı, mövlana, iki müqəddəs ziyarətgahda olmuş əl-Hac, insanların və cinlərin başcısı əl-Hac Yusif Əfəndi İbn mərhum Məhəmməd İbn Molla Yusif əl-Bəsrəninidir. Rəcəb ayı 1324 (21.08-20.09. 1906) ildə dünyadan köçmüşdür.”

Kitabədən onun böyük ruhani alim, mürşid olduğu və babasının adını daşdığı məlum olur. Molla sözündən görünür ki, onun babası da alim olmuşdur. Bundan başqa mövlana Yusif mənşəcə İraqın Bəsrə şəhərindən olduğu aydınlaşır.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının əməkdaşı, professor Məşədi xanım Nemətova Şeyx Yusif Əfəndinin oğlu Bahəddin Yusifova istinadən yazırdı ki, Yusif Əfəndi Oğuz rayonunun Tüntül kəndində dəfn olunmuş ruhani alim Hacı Şeyx Yusif padar Hacı Əli Babanın müridi (tələbəsi), o da öz növbəsində dərviş Evliya Nəbinin (Qəbələ rayonunun Novul Qışlaq kəndində dəfn olunub.) müridi, o da Mövlana Şeyx Hacı İsmayıl Kürdəmirlinin (1782-1848) müridi olmuşdur.

Şeyx Yusif Əfəndinin başdaşındakı ləqəblərdən aydın olur ki, o, sufilik ideyalarını təbliğ edən nəqişbəndiyyə təriqətinə mənsub olmuşdur. O, həm də kəramət sahibi kimi bölgədə nüfuz qazanmışdı. Onun övliyalığını təsdiq edən bir şox əhvalatlar bu günümüze gəlib çatmışdır. Bu əhvalatların birində deyilir ki, Zaqatalanın İtitala kəndində yer sürüşməsi baş vermiş və sürüşmə dayanmadığından, camaatın əkin sahələri hissə-

hissə zay olmuş. Ağsaqqallar Ərəbbəsrəyə- Şeyx Yusif Əfəndinin yanına gəlib, onlarla birlikdə kəndə getməyi və sürüşmənin dayanması üçün dua etməyi xahiş edirlər. Şeyx faytona minib, onlarla bərabər yola düşür. Bu vaxt Tasmalı kəndinin camaatı eşidirlər ki, Yusif Əfəndi bu yoldan keçəcək, yolun qırağında dayanıb, onu gözləyirlər. Bu gözləmənin səbəbi o idi ki, onların taxıl sahəsinə siçanlar darışmışdı və əkinini məhv edirdilər. Nəhayət Yusif Əfəndi gəlib çatanda, Tasmalılar salam-kələmdən sonra, dərdlərini ona danışdılar. Şeyx bir çanaq buğda istədi. Buğda hazır olanda, dua oxuyub, onu qarışdırdı. Tapşırırdı ki, buğdanı əkin sahələrinizə səpin. (Ondan sonra ziyanvericilər bir daha orada görünmədilər.)

Beləliklə, övliya yoluna davam etdi. O, İtitalanın torpaqlarını gəzdikdən sonra, ağsaqqallara tapşırırdı ki, camaatdan pul toplayıb, bir qara cöngə alsınlar və onu bu torpaqlarda gəzdirib, sonra qurban kəssinlər. Özü də gəzdikcə, əsasını yerə sürtüb, dualar oxuyurmuş. Deyilənə görə camaat onun tapşırığına əməl edib, dediyi qurbanı kəsəndən sonra, sürüşmə dayanır.

Şeyxin səfəri bir neçə gün çəkir və bu müddətdə bölgənin bütün kəndlərindən ağsaqqallar dəstə-dəstə onun ziyarətinə gəlir və öz kəndlərinə qonaq dəvət edirlər. Hamısı da istəyirdi ki, övliya məhz onun qonağı olsun. Belə məclislərdən bir də Çobankol kəndində, Lələyovlar məhəlləsində qurulur. Burada Varxiyan, Əliabad, Tasmalı, Muxas kəndlərinin də ağsaqqalları iştirak

edirdilər. Peyğəmbərin şəninə mövlud oxuyub, ehsan verilir. Məclis açıq havada, təbiətin qoy-nunda qurulmuşdu. Bahar fəsli olduğundan, çöl-çəmən al-əlvan çiçəklərlə bəzənmişdi. Şeyx Yusif Əfəndi təbiət vurğunu olduğundan, bu gözəlliyə baxmaqdan doya bilmirdi. Təbiətin gözəlliyi ilə yanaşı, insanların saflığı, mehribanlığı onu valeh etmişdi. Beynində belə bir fikir yarandı ki, bu cür gözəl təbiətdən və gözəl insanlardan ayrılıb, getməsin. Elə burada da yurd-yuva qurub, yaşasın. Bu fikirlə də palıd ağacının dibində uzandığı yerdə onu yuxu apardı. Bu vaxt qəribə bir yuxu gördü: Ərəbbəsrə torpağı “Məni bəyənmədin” deyib, ondan inci yir. Bu yuxunun təsirindən Yusif Əfəndi fikirindən daşınır və Ərəbbəsrəyə qayıdır.

Şeyx Yusif Əfəndi 1906-cı ildə dünyasını dəyişdi və Ərəbbəsrə kəndində dəfn olundu. Yurdunda Əfəndi, Camal, Xalid, Əbubəkir, Hacı Məhəmmədəli və Bahyəddin adında altı oğlu qaldı.

Hacı Yəhya Əfəndi

Zaqatala rayonunun Qımır kəndində xatirəsi Lehtiramla yad edilən Allah dostlarından biri də Hacı Yəhya Əfəndidir. O, XIX əsrdə və XX əsrin əvvəllərində yaşamaqla, sufi şeyxi Ərəbbəsrəli Yusif Əfəndidən dərs almış və həmçinin irşad fəaliyyəti göstərmək üçün icazənamə almışdır. Onlar tez-tez həm Ərəbbəsrədə, həm də Qımırda zikr mərasimləri təşkil edirdilər. Zikr mərasimlərinin keçirildiyi yerə təkyə deyirdilər. Sufilərin

Qımırdakı təkyəsinin qalıqları bu gün də durur və onun ətrafında sufi şeyxlərinin, o cümlədən Hacı Yəhya Əfəndinin məzarları var.

Şeyx Hacı Yəhya Əfəndi öz imanı, həyası və təqvası ilə dövrünün adamlarından fərqlənmiş və övliyalıq dərəcəsinə yüksəlmişdir. Onun kəramətlərinə dair əhvalatlar bu gün də xalq arasında maraqla danışılmaqdadır. Deyilənə görə bir neçə sufi bir yerdə söhbət edirlərmiş. Günorta namazının vaxtı çatanda dəstamaz almaq üçün yaxınlıqda su olmur. Şeyx Yəhya Əfəndiyə müraciət edirlər ki, hamımızdan böyüksən, bir kəramət göstər, buradan su qaynasın, dəstamaz alağ. Şeyx dua edərək əsasını yerə vurur və Qüdrəti-İlahidən həmin yerdən bulaq qaynamağa başlayır ki, həmin bulağın suyundan bu gün də insanlar faydalanırlar. Bu bulağı gördükdə yadıma Quranın “İnək” surəsinin 60-cı ayəsi düşdü:

“Yadınıza salın ki, Musa öz qövmü üçün su istədikdə, Biz ona: “Əsanı daşa vur! – dedik. (O, əsanı daşa vuran kimi) ondan (daşdan) on iki çeşmə fışqırdı, hər kəs öz çeşməsinə tanıdı. (Sonra onlara:) “Allahın verdiyi ruzidən yeyin-için, fəqət yer üzündə öz həddinizi aşaraq fəsad törətməyin!” – söylədik”.

Yuxarıda qeyd etdim ki, Yəhya Əfəndinin mürşidi Ərəbbəsrəli Şeyx Yusuf Əfəndi olmuşdur. Bundan əlavə bütün övliyalarda olduğu kimi Şeyx Yəhya Əfəndinin də mənəvi mürşidi olmuş və onunla ruhən təmasda olmuşdur. Bu, Dağıstanın Axtı rayonunda dəfn olunmuş və müqəddəs məzarı ziyarətqah olan, övliyaların qüt-

bü sayılan Şalbuз Baba idi. Həyat yoldaşı Zalxa xanım söhbət edirmiş ki, isti yay günlərində Yəhya Əfəndinin başmaqlarında qar görərmiş və bunun sirrini soruşanda heç bir cavab almazmış. Həmçinin, həyat yoldaşına tapşırarmış ki, gördüklərini heç kəsə danışmasın. Sonralar Zalxa xanım dəqiq-ləşdirib ki, əri bəzən gecə ikən Şahbuз Babanın ziyarətində olub, qayıdır. Övliya dünyasını dəyişənə qədər Zalxa xanım bu sirri açmır.

Qımır camaatının danışdığı əhvalatlardan mənlum olur ki, Şeyx Yəhya Əfəndi şox kəramətli bir övliya olmuşdur. Bir gün oğrular arasında mübahisə olur ki, Yəhya Əfəndinin həyə-tindən oğurluq etmək mümkün deyil. O, bəsirətli adam olduğundan, həyətinə girənlərin niyyətini duyur. Oğrulardan biri bununla razılaşmır, deyir mən oğurlayaram, siz də baxarsınız. O, öz oğru yoldaşları ilə mərcə dura-

raq, axşam övliyanın həyə-tinə oğurluğa girir. Qeyd edir ki, hamı kimi Şeyxin də həyətinin yanına yul-ğundan çəpər çəkilməmiş, ağacdan doqqaz qoyulmuş-du. İlk baxışdan həyəətə gir-mək və buradan oğurluq etmək o qədər də çətin gö-runmürdü. Oğru da elə bu-na arxayın idi. Nə isə... Bu zavallı bir gecə övliyanın həyətinə girdi və eşikdəki

Sufilərin Qımır kəndindəki təkyəsi. Zaqatala rayonu

arı təhnəsini götürərək, darvazadan çıxmaq istədi. Elə problem də bundan sonra yarandı. Belə ki, oğru nə qədər axtarsa da, darvazanı tapa bilmədi. Adi yulğundan hörülmüş çəpər oğurunun gözüne hündür divar kimi göründü. Beləcə, səhərə qədər həyətdə o baş-bu başa fırlana- fırlana qaldı. Hacı Yəhya Əfəndi sübh namazına duranda, oğruya salam verib, içəri dəvət etdi. Oğru ondan çiyindəki təknəni alıb, yerə qoymağı və darvazanın yerini göstərməyi xahiş etdi və etdiyi hərəkətə görə üzr istədi. Çünki, gecəni səhərə qədər o, həyətdə fırla-narkən, təhnəni çiyindən yerə yerə qoya bilməmişdi.

Şeyx Yəhya Əfəndi dünyasını dəyişsə də, bölgədəki inanclı insalar onun məzarını və yaxud yaşadığı ocağı ziyarət etməklə, problemlərini həll etmək üçün, övliyanın kəramətindən faydala-nırlar. Bu kənddə doğulmuş və hazırda Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında çalışan Zümrüd İbrahim qızı Səmədova söhbət edir ki, kiçik bacım Ülkər 3 yaşını keçsə də, yeriyə bilmirdi. Bir gün biz həyəət darvazasının qabağında dayanmışdıq. Ülkəri isə, çəmənliyə sərilmiş palazın üstünə qoymuşduq. Bu vaxt Şeyx Yəhya Əfəndinin nəvəsi Yəhya Baba küçədən keçirdi. Bizim yanımızda dayanıb, salamlayıb, hal-əhval tutdu. Birdən gözü balaca Ülkərə sataşdı. Yeriyyə bilmədiyini görüb, onu qu-cağına aldı və əlini uşağın başına, ayağına çəkərək, “Yaxın günlərdə yeriyər”- dedi. Bu hadisədən heç üç gün keçmədi ki, bacım yeriməyə başladı.

Zümrüd xanım övliyanın şəfavericiliyindən danışıqca, yadıma Quranın “Ulduz” surəsinin 26-cı ayəsi düşdü:

“Göylərdə neçə-neçə mələklər vardır ki, onların şəfaəti heç bir fayda verməz. Ancaq Allah öz isdədiyini və razı olduğu kimsəyə (həkimə, övliyaya və s.) izn verdikdən sonra şafu verə bilər”

Ayədən görüldüyü kimi, Allahın razı olduğu şəxs Onun şəfasını bəndəyə catdıra bilər. Mövlana Cəlaləddin Ruminin də bu məsələyə baxışları çox maraqlıdır. O, övliyalı (Allahın dostlarını) mənəvi həkimlər adlandırır və onları maddi həkimlərdən (təbiblərdən) üstünlüklərini belə izah edir:

“O zahir həkimlər başqadır. Onlar ürəyə nəbzi tutaraq baxırlar. Mürsidi - kamillər (övliyalı) isə nəbzi tutmadan ürəyə baxırlar. Və Allahın vermiş olduğu fərasət və sirrə varmaq cəhətdən maddi həkimlərdən fərqlidirlər. Zahiri həkimlər (təbiblər) ancaq maddi qida və əczələrlə ruhi-heyvaniyyəni, yəni cəsədi müalicə edirlər. Cəsəd isə, aydındır ki, bir gün qeyib olacaqdır”

“Mənəvi həkimlər isə Allahın cəlal və əzəmət nuruna bələnmişlər. Bu səbəbdən Allaha varmağa mane olan yollar ortadan qaldırılır. Dəlilləri kəşf, ilham və sirri-üləhidir. O, mübarək insanlar müalicə haqqı da istəməzlər!”

Allah bizləri Peyğambərin və övliyalıların xeyir-duasından ayırmasın ! Amin !

Murad Əfəndi

Qımırda yaşamış sufi şeyxlərindən biri də Murad Əfəndi olmuşdur. XIX əsrin ortalarından XX əsrin əvvəllərinə qədər həyat sürən bu Allah dostu bütün ömrünü İslam dininin və

*Murad Əfəndinin qəbri.
Zaqatala rayonu,
Qımır kəndi*

müqəddəs kitabın təbliğinə həsr etmişdir. O, təhsilini Ərəbbəsrə kəndində Şeyx Yusif Əfəndidən almış, daha sonra Talalı Şeyx Əhməd Əfəndinin (1839-1904) yanında seyr və sulukunu tamamlayaraq, irşad etmək üçün icazənamə almışdır. Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, Murad Əfəndinin atası Xanməhəmməd Əfəndi də mollalıq etmiş, din xadimi kimi bölgədə nüfuz qazanmışdır.

Murad Əfəndi dünyasını dəyişdikdən sonra, onun yolunu 1890-cı il təvəllüdü oğlu Rəsul Əfəndi davam etdirdi. O, Qımır, Bazar, Çobankol kəndlərində dini təbliğ edirdi. Sovet hökumətinin mənəvi-pisixoloji təziqlərinə dözməyən Rəsul Əfəndi 1944-cü ildə ürək tutmasından dünyasını dəyişdi. Onun Fatimə xanım ilə nigahından Məhərrəm, Cəmaləddin, Rəhmət və Məkkə adlı ovladları qaldı.

Sarı pir

Sarı pir adıyla tanınan müqəddəs ziyarətgah Zaqatala rayonunun Qımır kəndi ilə Bazar kəndinin girişində yerləşir. Burada dəfn olunan övliyanın qəbrinin üstündə yazılı daş qalmadığından, onun adını və tarixini dəqiqləşdirmək mümkün olmadı. Burada ən çox sarılıq xəstəliyindən əziyyət çəkənlər şəfa tapdığından, el arasında adı “Sarı pir” qalmışdır. Hələ ta qədimdən ətrafda yaşayan əhali burada bir çox möcüzələrin, hikmətlərin şahidi olmuşlar. Belə ki, Bazar kəndinin sakinləri Məhəmməd və Məhəmmədhenifə adlı iki nəfər axşam namazı vaxtı pirin yanından keçmişlər. Birdən havada ardıcıl düzölmüş nurların pirə doğru gəldiyini görürlər. Onların dediyinə görə düz xətt boyunca düzölmüş on iki ədəd nur sarı pirə eniblər.

Xalq arasında sınaqdan çıxmış bir inanc mövcuddur ki, kimsə başqası tərəfindən zülmə məruz qalarsa, sarı pirə gəlib, günahkarın cəzalanması üçün mıx çalır və tezliklə nəticəsini görür. Bu barədə Qımır kənd sakini Həşimov Həşim Məhəmməd oğlunun danışdığı bir əhvalatı dinləyək:

- Gecə həyətimdən heyvanlarım oğurlanmışdı. Oğrunu təxmin etsəm də,

*Sarı pir.
Zaqatala rayonu,
Qımır-Bazar kəndi*

boynuna almırdı. Ona dedim «Gedirəm sarı pirə mıx çalmağa, sənə pis olacaq». Getdim oğrunun tapılması və cəzalanması niyyəti ilə pirə mıxı çaldım, mücövürçüyə tapşırıdım ki, üç gündən sonra gəlib çıxaracam, ona qədər heç kəsin çıxarmasına imkan verməsin. Üç günün tamamında pirə gəndə mıxın çıxarıldığını gördüm. Mücövürçüdən soruşanda dedi: «Filankıs gəldi mənə yalvardı, mən də mıxı ona göstərdim, çıxarıb, getdi».

Deməli, oğrunu düzgün təxmin etmişdim. Yenidən onun yanına gedib, heyvanlarımı istədim. Dedi «Satıb, pulunu xərcləmişəm, mənə bağışla».

Çox keçmədi ki, böyük biyabırçılıqla onun ailəsi dağıldı və kənddən baş götürüb, getdi.

Nuru Paşa Qımırda

Zaqatala rayonunun Qımır kəndində olarkən övliyalara söhbətləri ilə yanaşı, digər maraqlı əhvalatlara da rast gəldim. Belə əhvalatdan biri, məşhur Türk paşası Nuru Paşanın 1918-ci ildə Qımırda olmasıdır. Belə ki, bu kəndin sakini Məhəmmədov Mustafa Oruc oğlu (1884-1985) Nuru Paşanın köməkçisi və kəşfiyyat bölüyünün rəhbəri olub. Odur ki, Nuru Paşa bir neçə dəfə Qımırda qonaq olub. Hər gələndə də Mustafanın əmisi və ağsaqqalı Süleymanın (Ona el arasında Pendir Süleyman deyirmişlər.) evində qonaq olmuş. Mustafanın nəvəsi Valeh müəllimin danışdığına görə Nuru Paşa çox duyumlu adam imiş. Baş verəcək hadisələri qabaqcadan duyaraq, ha-

zırlıq görərmiş. Bir gün Mustafa evə gəlmək üçün (Onlar Zaqatalanın Qala düzündə düşərgə salmışdılar.) Paşadan icazə istəyir, lakin ala bilmir. Səbəb kimi Nuru Paşa öz köməkçisinə bildirir ki, sən evə gedən günü qardaşın öləcək, odur ki, sənə icazə vermirəm. Mustafanın qəlbində evə getmək üçün möhkəm darıxma yaranır və bir neçə gün dalbadal israrla xahiş etsə də, icazə verilmədiyindən, düşərgədən qaçmaq məcburiyyətində qalır. O, Qımıra gələn günü qardaşı vəfat edir.

Mustafa Oruc oğlu

Bir neçə gündən sonra Mustafa Məmmədov düşərgəyə qayıtsa da, Nuru Paşa onu qəbul etmir və hərbi hissəni icazəsiz tərk etdiyinə görə vəzifəsindən azad edərək, evlərinə göndərir. Sonralar Mustafa Oruc oğlu Qımırda kolxoz sədri işləyib və kənddə ilk məktəb binası da onun tərəfindən tikilib. Tək rayonda deyil, respublikada tanınmış ictimai xadim olduğundan, Mərkəzi komitədən gələn qonaqlar Mustafa kişinin evində qonaq qalarmışlar. O cümlədən MK-nin ikinci katibi Mamedov da bölgəni gəzərkən, üç gün onun qonağı olmuşdur.

Bağirovun Qımır səfəri

Qımır kəndinin mötəbər qonaqlarından biri də Mirəcəfər Bağirov olmuşdur. Azərbaycan-

cana rəhbərlik etdiyi dövrdə o, xalqın güzəranı və yerli rəhbərlərin əhaliylə necə davrandığını öz gözləri ilə görüb, şahid olmaq üçün tərki-libas olub, tez-tez bölgələrə gizli səfərlər edərdi. Belə səfərlərin birində Bağirov Qımır kəndinə gəlib çıxdı. Musa kişinin (El arasında ona “Baley Musa” deyərmişlər) qapısını döyüb, Allah qonağı olduğunu, gecələməyə yer verməsini ondan xahiş etdi. Ev sahibi qonağı tanımasa da, Allah xatirinə onu evə dəvət etdi və çay-çörək verdi. Çörək yediyi müddətdə qonaq camaatın yaşayışına, rəhbərlərin davranışına dair çox sözlər soruşdu, hamısına da düzgün və səmimi cavablar aldı. Ev sahibi səhər yuxudan oyananda qonağın yatağını boş görüb, təcübləndi.

Bir neçə gündən sonra Zaqatalada işinin öhdəsindən gələ bilməyən və vəzifəsindən sui istifadə edən bir neçə vəzifəli şəxs işdən azad edildi, bəziləri isə güllələndi. Bu hadisələrdən sonra hamıya məlum oldu ki, “Baley Musa”nın qonağı Bağirov imiş. Daha sonra müəyyən dairələr qisas məqsədi ilə Musanı sürgünə göndərəndə, Bağirov onu xilas etdi.

HACI MUSATAFA ƏFƏNDİ

Rəhman və Rəhim olan Allahın adı ilə

“Biz bu qurani sənə vəhy etməklə, sənin üçün ən gözəl hekayəti danışırıq. Hərçənd ki, sən əvvəlcə (ondan) əsla xəbərdar deyilidin”. Quran, “Yusif” surəsi, 3-cü ayə.

Hacı Mustafa Əfəndi övliyaların görkəm-lililərindəndir. O, XIX əsrin ortalarından, XX əsrin əvvəllərinə qədər Qax rayonuun Malax kəndində yaşamışdır.

Atasının adı İsgəndər olub. Onun Malax kəndindəki qəbrinin başdaşındakı kitabənin ərəbcədən tərcüməsi belədir:

“Ya Rəhman, Ya Rəhim! Yer üzündə olan hər kəs fanidir. Ancaq əzəmət və kərəm sahibi olan Rəbbinin zəti baqidir. Bu məhşur şeyx, bacraqlı mürşid, sufilərdə üçüncü dərəcəyə çatmışların başçısı (əl-salikin), iki müqəddəs şəhəri-Məkkə və Mədinəni ziyarət etmiş, şəraflilərin və zəvvarların, insanların və cinlərin başçısı əl-Hac Mustafa Əfəndi, əl-Əhmədi, əl-Mahmudi, əl-Xalidi, əl-Xədra nəqşibəndi şeyx əl-Hacı Mustafa Əfəndi bin Hacı İsgəndərin qəbridir. Rəhmətlik cümədə əl-əvvəl ayı 1337-ildə (02.02-04.03.1919) cənnət otağına köçmüşdür”

Kitabədən görüldüyü kimi Hacı Mustafa Əfəndi sufiliyin nəqşibəndiyyə qoluna mənsub olmaqla, üçüncü dərəcəyə çatmış şeyx

olmuşdur. Bildiyimiz kimi sufilərdə bu dərəcəni almaq üçün mütləq digər sufi şeyxinə mürid (tələbə) omalı və onun rəhbərliyi altında bütün zahiri və batini elmləri mənimsəməli idi. Sonda imtahan verərək, müvəffəqiyyət qazanan tələbə hansısa bir bölgəyə şeyx təyin edilirdi. İmtahanlardan biri 40 saymaq di ki, bu vaxt mürid bir bardaq su və qırx ədəd xurma götürüb, qaranlıq quyuya girər, gündə bir qurtum su və bir xurma yeyərdi. Bu müddətdə orada ibadət edər və Qurani oxuyub, başa çıxardı.. 40 gün tamam olanda müridi quyudan çıxarıb, tanımadığı bir qəbiristanlığa aparar, oradakı qəbirlərdən birini (və yaxud bir neçəsini) göstərib, qəbirdə yatan şəxsin cinsi, yaşı, həyatdakı fəaliyyəti və s. barədə soruşardılar. Əgər düzgün cavab verərdisə, deməli 40 saymaq effektiv olmuşdur. Bu vaxt ona dərəcə verər və şeyx təyin edərdilər. Dərəcəsini artırmaq istəyənlər bəsirətli olduğunu sübut etmək üçün daha ağır imtahanlardan keçməli olardılar.

Şeyx Mustafa Əfəndi də üçüncü dərəcəli (əl-saik) şeyx rütbəsi almazdan öncə, bir neçə il böyük ovliya Talalı Şeyx Əhməd Əfəndiyə mürid oldu. Onun nəzarəti altında seyr və sülukunu tamamladıqdan, zahiri və batini elmləri mənimsədikdən sonra, imtahan verərək, müvəffəqiyyət qazanmış və irşaq fəaliyyəti göstərmək üçün Malax bölgəsinə şeyx təyin edilmişdir. Şeyx Əhməd Əfəndi özü Almalı şeyx Mahmud Əfəndidən (1809-1876) dərslər almış, o da öz nəvbəsində kərəmətli ovliya Lələli Şeyx Yunis Əfəndidən (XVIII-XIX əsr) dərslər

almış, sonuncu isə Kürdəmirli mövlana Hacı İsmayıl Əfəndi Şirvanidən (1782-1848) dərs almışdır. (Nəqşibəndiliyin qızıl silsiləsi haqqında bax: PaşaYaqub- “Nurlu Simalar” kitabı, III nəşr, səhifə 7-10)

Hacı Mustafa Əfəndi şeyx olmaqla yanaşı, həm də kəramət sahibi övliya idi. Duaları haqq dərğahında qəbul olunduğundan, insanlar çətin anlarında ona üz tutardılar. Onun bəsirət və kəramət sahibi olmasını sübut edən əhvalatlar bu gün də xalq arasında maraqla danışılmaqdadır. Deyilənə görə Şeyx cümə namazından qayıdanda həyat yoldaşı soruşur ki, niyə gec gəldin? Cavab verir ki, namazdan sonra Şahbuz Babanı¹ ziyarətə getmişdim, onunçün ləngidim. Qadın heç nə demədən otağa keçir. Mustafa Əfəndi eşidir ki, qadınlardan biri o birinə deyir (Şeyxin iki arvadı vardı.) «Əfəndi elə bilir biz qadınıq deyə heç nədən başımız çıxmır, bizi aldatmaq istəyir. Guya biz bilmirik ki, bir saatın içində Dağıstanda Şahbuz Babanı ziyarət edib, qayıtmaq olmaz?!» Övliya bu söhbəti eşitsə də, heç nə demir. Növbəti cümə günü namazdan evə qayıdanda, qəsdən həyat yoldaşına deyir ki, başmaqlarımı təmizlə. Qadın başmağa baxanda, üstündə qar olduğunu görür və ərinin Şahbuz Babanın ziyarətindən gəldiyinə heç bir şübhə etmir.

¹ Şahbuz Baba övliyaların qütbü sayılır və müqəddəs ziyarətəgahı Dağıstan Respublikasının Axtı rayonunun Misginca kəndinin yaxınlığında, dağın başındadır. El arasında ona Şalbuza Baba da deyirlər.

XX əsrin əvvəllərində Malax kəndində taun xəstəliyi yayılmışdı. Xeyli sayda insan bu xəstəliyin qurbanına çevrilmişdi. Nəhayət ağsaq-qallar Hacı Mustafa Əfəndinin yanına gəlib, çıxış yolu göstərməsini xahiş etdilər. Bu xəstəlikdən dünyasını dəyişənlərin məzarlığı təpənin üstündə idi. Şeyx camaatı toplayıb, həmin məzarlığın altından, təpənin bir üzündən, o biri üzünə tunel qazdırdı. Sonra bütün kənd əhalisini bir-bir tuneldən keçirməyə başladı. Özü isə tunelin çıxışında dayanaraq, əlində tutduğu bir vedrə dualanmış sudan adamların üzərinə çiləməyə başladı. Həmin gündən sonra, bir nəfər də olsun bu bəlaya düşər olmadı.

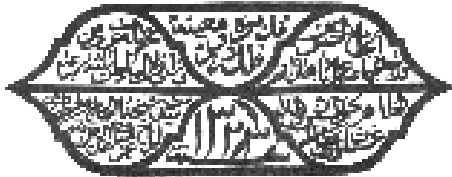
Şeyxin Malax kəndindəki evini ötən əsrin əvvəllərində İlisudan olan ustalar inşa etmişlər. Evin eyvanlarından birinə tamet döşənmişdir. Həmin dövrdə tametlər həyətdə kустar usulla hazırlanırdığından, elə yaş-yaş düzülürdü, yerində də quruyurdu. Səhər ustalar gördülər ki, axşam düzdukləri tametin üzərində itin ayaq izləri var. Mustafa Əfəndiyə dedilər ki, «bu tametləri sökək, başqasını düzək, bunlar artıq murdarlanıb, sizə layiq deyillər». Şeyx cavab verir ki, «narahat olmayın, onsuz da bura it kimi adamlara qismət olacaq». Bu söhbətdən sonra çox keçmir ki, övliya dünyasını dəyişir. Bir neçə ildən sonra isə, Allahı inkar edənlər - kommunistlər hakimiyyətə gəldilər və Mustafa Əfəndinin evini müsadirə edərək, bir otağını kolxoz sədrinə, birini partiya katibinə, birini komsomol katibinə, bir otağını isə məktəbə verdilər. Övladlarını isə kənddən didərgin saldılar.

Nəhayət, sovet hökuməti dağılana yaxın, nəvə-nəticələri həmin mülkü geri qaytara bilirlər. Onu da qeyd edim ki, həmin eyvandakı it ləpirləri bu gün də qalmaqdadır.

Malax kəndinin adı Ömərabad olub

Malaxda olarkən, burada diqqətimizi çəkən qədim bir məscidin qalıqları oldu. Məsciddəki kitabənin məzmunundan aydın olur ki, bina Molla Xəlilin oğlu Molla Mübin tərəfindən hicri 1277 (miladi 1860-1861) ilində tikilib.

Malax kəndindəki məscidin kitabəsi

Digər bir camenin ərəbcə yazılmış kitabəsində deyilir ki, hazırda Malax adlanan ərazi əvvəllər Ömərabad adlanırmış. Həmin cameni 1906-cı ildə Hacı Mustafa Əfəndi kənd camaatının köməyi ilə tikdirmişdir.

Bu və digər hadisələr sübut edir ki, Mustafa Əfəndi mədəni maarif işlərinin inkişafında, bölgədə sosial problemlərin həll edilməsində də mühüm işlər görmüşdür. Onun çox zəngin kitabxanası olmuşdur ki, kommunistlərin hakimiyyəti dövründə hamısı yandırılmış, və yaxud torpağa basdırılmışdır.

KƏRİM BABA

Rəhman və Rəhim olan Allahın adı ilə

“İman gətirib yaxşı işlər görənlərə gəldikdə isə, Allah onların mükafatlarını tamamilə verəcəkdir. Allah zülm edənləri sevməz!” Quran, “İmran ailəsi” surəsi, 57-ci ayə.

Yaxşı əməllərinə görə Rəbbimin mükafatlandırdığı qullarından biri də böyük övliya Kərim Babadır. O, XIX əsrdə Oğuz rayonunun Filfilli kəndində yaşamışdır. Atasının adı Vəlixan olub. Elm, iman və təqva sahibi olduğundan, həmçinin həyatını Quranın və İslamın təbliğinə həsr etdiyindən, Allah-təala onu peyğəmbərlərdən sonra ən yüksək məqama-övlialıq məqamına yüksəltmişdir. Duaları Haqq dərgahında rədd olunmadığından, insanlar çətin anlarında ondan dua etməyi xahiş edərlərmiş. Ağsaqqalların danışdığına görə isti yay aylarında uzun müddət imiş ki, yağış yağmadığından, camaatın əkinləri susuzluqdan yanmış. Yenə də insanlar ümid yeri kimi Kərim babaya üz tutub, Allaha dua etməsini xahiş edirlər. Övliya onlara məsləhət görür ki, imkanlı adamlar qurban götürüb, cümə günü qəbiristanlığa toplaşsınlar. Cümə günü kənd ağsaqqalları deyilən yerə gəlirlər və çoxları da qoyun qurbanı gətirirlər. Kərim Baba qəbiristanlıqda dəfn

olunmuş kəramətli bir övliyanın qəbrinin başında Quran oxuyur, namaz qılır və həmin övliyanı vəsilə tutaraq, Allahdan yağış istəyir. Baba duasını qurtarandan sonra qurbanları kəsməyə başlayırlar. Bir neçəsini kədikdən sonra, deyir «dayanın, kədiklərinizi də götürün tez məscidə gedəyin, qurbanların qalanını da orada kəsin». Səbəbini soruşduqda övliya cavab verir ki, «bu saat güclü yağış yağacaq, tez buradan aralanmaq lazımdır». Hava çox isti və günəşli olduğundan, çoxları inanmır. Lakin insanlar məscidə çatmamış göyün üzünə qara bulud gəlir və güclü yağış başlayır, beləliklə bütün əkinlər bol-bol su içir.

Kərim Baba elmi və ağır övliyadır

Filfilli kendində olarkən, ağsaqqallarla görüşdüm və onların danışdığı maraqlı söhbətləri sizin də diqqətinizə çatdırmağı vacib bildim.

Abdullayev Abdulla Həbib oğlu – Filfilli kəndinin 80 yaşlı sakini:

- Babam Molla Beydullah Əfəndi atama danışmış ki, bir gün Dağıstandan bir şeyx (Şeyxin adı yadından çıxıb-müəllif) ona qonaq gəlib. Qonaq ev sahibindən onu Filfilli qəbiristanlığına aparmasını və oradakı övliyaları birlikdə ziyarət etməsini xahiş edir. Babam onun xahişini yerinə yetirir. Şeyx ziyarətində olduğu öliyalardan bütün əlamətlərini – boyunu, sifət cizgilərini, elmini, həyatda nə iş gördüyünü, nədən öldüyünü babama danışmağa başlayır və bildirir ki, bəsirət gozü açıq olduğundan,

qəbirdəki şəxsi görür və onun ruhu ilə söhbət edir. Hacı Məsim Əfəndinin qəbrinin yanında olanda onun çox elmi olduğunu, Kərim Baba haqqında elmi olmaqla yanaşı, əm də ağır övliya olduğunu,

*Kərim Babanın qəbri.
Oğuz rayonu,
Filfilli kəndi*

köhnə qəbiristanlıqda olan bir övliya qəbrinin yanında duranda isə, onun düşmənləri tərəfindən xəncər yarası ilə öldürüldüyünü bildirib. Babam ondan soruşub ki, mən də ilahiyyat elmini bilirəm və kəndin imamıyam, bəs mən niyə qəbirdəkilərlə danışa bilmirəm? Şeyx cavab verib ki, «sənə verilən zəkətlərin çoxusu haramdır, ona görə də bəsirət gözün açılmır».

Həmin şeyx gecə babamın qonağı olub. Babam yataqda yatan iki oğlunu qonağa göstərib, bunlardan hansının faydalı olacağını soruşub. Şeyx hər iki uşağın başına əl çəkib, Abdulla əmim haqqında deyib ki, bu uşaqdan muğayat ol, gedəsi qonaqdır. Çox keçmir ki, əmim dünyasını dəyişir.

ÇƏRŞƏNBƏ OCAĞI

Rəhman və Rəhim olan Allahın adı ilə

Çərşənbə ocağı Oğuz rayonunun Kərimli (Kəndin köhnə adı Vardanlı olub.) kəndində yerləşir. Hələ ta qədimdən insanlar dərdlərinin çarəsi üçün bu ocağa üz tutublar. Ona görə də, el arasında bura «Çarəçi Baba» adı verilib. Burada dəfn olunan övliya Baba Kəsna və Nəsrindir ki, hər iksi seyid Əlinin oğlanlarıdır. AMEA-nın əməkdaşı professor Məşədixanın Nemətovanın tədqiqatına görə İslam tarixində özünəməxsus yerləri olan bu övliyalar Vardanlıda yaşamış və hicri 1269-da (1852-1853) burada dəfn olunmuşlar. Neçə əsrlərdir ki, Kərimli və ətraf kəndlərin əhalisi dara düşəndə, Çərşənbə ocağına üz tutur, burada dəfn olunan müqəddəslərin kəramətlərindən faydalanırlar. Belə insanlardan bir neçəsi ilə görüşüb, onların danışdıqları maraqlı əhvalatları qeydə aldım. Oxucular üçün də maraqlı olacağını nəzərə alıb, həmin əhvalatlardan

Baba Kəsna və Nəsrin qəbirləri. Oğuz rayonu Kərimli kəndi

bəzilərini diqqətinizə çatdırıram.

Muradova Fatmasoltan Buğday qızı - Qax rayonunun Güllük kəndinin 80 yaşlı sakini:

- Nəvəm Məhəmmədin iki yaşı olanda, onda qorxudan sudurğa yarandı. Tez-tez tuturdu, dili qatlanırdı, çox çətinliklə açırdıq. Ona görə də uşağı tək qoya bilmirdik. Bir neçə il müalicə etdirdik, müvəqqəti xeyri olsa da, yenə də sudurğa tuturdu. Bir gün apardım Oğuz rayonunun Kərimli kəndinə - «Çərşənbə ocağı» deyilən ziyarətgaha. Oradakı övliyaların qəbirlərini ziyarət etdik, «Keçid daşı»

Keçid daşı

deyilən yer vardı, onun altından uşağı üç dəfə keçirdik. Niyət etdim ki, uşaq sağalsın, gətirib burada qoç qurbanı kəsəcəm. Oradan gələndən sonra bir dəfə də olsun sudurğa keçirməyib. İndi nəvəmin 22 yaşı var, əsgərlikdən qayıdıb.

Allah qalana bərəkət versin

Əhmədova Gülsurə Zahid qızı - Kərimli kənd sakini:

- Qabaqlar 25 baş qoyunumuz vardı. Bir gün toya getdik, qoyunlar nəzarətsiz qalıb, itdilər. Uşaqlar çox axtarsalar da, tapa bilmədilər. Gecə dua etdim ki, Ya Allah, sabah qoyunlarımı tapım,

Çərşənbə ocağında bir qoç qurbanı kəsərəm. Gecə yuxuda gördüm ki, həmin ziyarətgahdayam, hər tərəf yaşıl çəmənlik, gül-çiçəkdir, qoyunlarımız da burada yatışıblar. Öz-özümə dedim «bizim qoyunlarımız burdaymış ki, biz də bunları axtarıyıq». Sonra dedim «qoyunların hamısı yoxdur». Belə deyəndə, yuxuda arxa tərəfdən bir kişi səsi eşitdim: «Allah qalana bərəkət versin.» Səhər yuxudan ayılındam, uşaqlar gedib dərədən qoyunları tapıb, gətirdilər. Amma, bir ana qoyunla, balasını çaqqal yemişdi. Həmin günü də əhdimə əməl edib, ziyarətgahda qurban kəsdim.

Övliyanın mənə qəzəbi tutdu

Məmmədova Kişbər Bayram qızı- Kərimli kəndinin 67 yaşlı sakini:

- Oğlum İrkutski vilayətində işləyəndə, yanında olan Azərbaycanlı yoldaşlarından biri havalanar. Müalicənin xeyri olmurmuş. Oğlum onlara deyib ki, kəndimizdə «Çərşənbə ocağı» deyilən pir var, oraya çox dəlillər gətirirlər, ağillanıb qayıdır, bu adamı da aparın bizə, anamdan xahiş edin, sizi aparsın ocağa. Bir gün gördüm həyət qapısı açıldı, bir neçə nəfər girdi içəri. Dedilər bizi oğlun göndərib, bizimlə pirə gedək. Getdik, gördük pirdə molla yoxdur. Bir az oturduq. Xəstə oğlan tamamilə anlaşıqsız vəziyyətdə idi, qolundan tutub, saxlamışdılar. Dedim xəstəni qəbrin başına fırladın. Sonra qəbrin üstündəki balaca daşı götürüb, xəstənin üzünə, başına sürtdüm. Bu vaxt oğlanın

halı dəyişdi, başının tükləri biz-biz durdu, mimikası dəyişdi. Qorxdum, ürəyimdə özümü qınadım ki, mən niyə belə elədim, bu dəlidir, əsəbləşib, bu saat məni öldürəcək. Amma Allaha şükür ki, hirslənmədi, sakit oturdu qəbrin yanında. Hiss olunurdu ki, əvvəlki kimi narahat deyil. Bir azdan valideynləri dedilər, durun, gedəyin evimizə. Xəstə oğlan dedi burada Quran oxunmasa, mən qayıtmayacağam. Maşınla gedib molla gətirdilər. Quran oxunarkən, xəstəni yuxu tutdu. Bir-iki saatdan sonra ayıldı. Artıq əvvəlki adam deyildi, anlaşıqlı şəkildə söhbət etməyə başladı. Gələnlər sevinə-sevinə öz evlərinə, mən də öz evimə qayıtdım. Gecə yuxuda gördüm ağ paltarlı, ağ əmmaməli, nurani bir kişi gəldi. Dedi bu günkü səhvini görə səni cəzalandırmağa gəlmişəm.

Dedim «səhvim nədir?» Dedi? «Ziyarətinə getdiyiniz övliyanın ruhuna Quran oxunmadan, dua verilmədən, daşı götürüb, xəstəyə sürtdün, ikincisi, sən dəstəmazlı olmadığına görə, daşa əlini vura bilməzdin. Odur ki, sən cəzalanmalısan.» Belə deyib, əlindəki mürdar şeyi mənə verib, «Bunu yeməlisən» dedi. Mən onun qarşısında diz çöküb: «Səhv etmişəm, məni bağışla» dedim. Bu vaxt, həmin adam yox oldu və mən yuxudan ayıldım. Ayılından sonra, səhvimi başa düşdüm və üzr istədim.

P.S. Müsahibim xəstənin adını və ünvanını desə də, müxtəlif səbəblərdən göstərmədim.

Məmmədova Xuraman Əjdər qızı-Kərimli kənd sakini:

- Təzə gəlin olan vaxtlarımda, yuxuda gördüm ki, dağın başında, böyük bir qəbirin yanındayam, yalvarıram ki, «ay Zində Baba, səndən bir oğul istəyirəm.» Bir neçə gün dalba-dal bu yuxunu gördüm. Aradan bir müddət keçəndən sonra, oğlum dünyaya gəldi. Zində Babanın kim olduğunu, harada dəfn olunduğunu öyrənmək istəsəm də, buna nail ola bilmirdim. Günlərin birində həyəətə dilənçi girdi, qaynanam ona nəzir verərkən, evə dəvət etdi ki, bir stəkan çay içsin. Dilənçi dedi: «Tələsirəm, Zində Babanı ziyarətə gedirəm.» Dedim: «kimi ziyarətə gedirsən?» Dedi: «Zində Babanı». Dedim «neçə ildir mən onu axtarıram, yerini tapa bilmirəm». Dedi: «Quba yolunun üstündə, dağın başındadır». Mən ona nəzir verdim ki, mənim adımdan ziyarətəgaha qoysun. Nəhayət, aradan bir neçə il keçdi, uşaq 5 yaşa çatanda, sudurğa keçirdi, ölüm ayağında oldu. Əl açdım göyə, dedim: «Ya Rəbbim, bu uşaq ayılsın, birinci sinfə gedən gün Çərşənbə ocağında qurban kəsərəm». Həmin andaca uşaq ayıldı. Böyüyüb, birinci sinfə gedəsi oldu. Qohumlarımız qurban kəsməyə icazə vermədilər. Dedilər bəzi kitablarda pirdə qurban kəsməyi qadağan edirlər. Uşaq üç gün dərse gedəndən sonra, sağ biləyinin aşağısından çiban çıxdı, 4 ay əlinə qələm ala bilmədi, yoldaşlarından geri qaldı. Aradan bir il də keçdi, sentyabrın birində məktəbli formasını geyib, 2-ci sinifə yola düşürdü ki, pilləkəndən düşəndə ayağı

ilişib, yerə yıxıldı. Yerdə şüşə qırığı varmış, uşağın çənəsinin altından batdı, məktəbli forması al qana boyandı. Uşaq formanı soyunub, ev paltarında məktəbə yollandı. Yenə də qurbanı kəsməyə icazə vermədilər. Nəhayət, bir il də ötdü, üçüncü sinfə getməyinə bir gün qalmış isə, sağ qolu qırıldı. Bu hadisədən sonra, başa düşdü ki, bütün bunlar qurbanı gecikdirdiyimə görə baş verir. Bir qoç alıb, Çərşənbə ocağına apardıq. Ondan sonra uşaqda heç bir problem olmadı.

Piri dağdan traktorçu qəzaya düşdü

Ziyarətəgahın yerləşdiyi Kərimli qəbiristanlığı Bakı-Oğuz yolunun üzərində yerləşir. Əvvəllər burada yol olmayıb. 50-ci illərdə Nikolay adlı bir rus traktorist, buldozerlə qəbirirləri dağıdaraq, qəbiristanlığın ortasından indiki bu yolu çəkmiş. Kənd ağsaqqaları ona deyirlər ki, qəbirirləri dağıtma, yolu qəbiristanlığın kənarından çək. Nikolay öz dilində söyüş söyüb, işinə davam edib. Nəhayət, işini qurtarıb, getmək istəyəndə, traktor dərəyə yuvarlanıb və Nikolay traktorun altında qalaraq, həlak olub.

Həlim Baba

Allahın müjdə verdiyi dostlarından biri də Həlim Babadır. Dağıstan respublikasında doğulub, yaşayan bu övliyanın qəbri-şərifli Oğuz rayonunun Kərimli kəndindədir. Həlim Baba

Oğuz-Zakatala bölgəsində yaşamış və müasirləri olmuş övliyalarla sıx əlaqədə olmuş və onların təşkil etdikləri zikr məclislərində iştirak etmişdir. Belə səfərlərin birində xəstələnərək, Kərimli kəndində Əhməd adlı bir mömin kişinin evində qalmışdır. Hicri 1323-cü (1905/1906) ildə vəfat edərək, həmin kəndin qəbristanlığında dəfn edilmişdir. Övliyanın şəxsi əşyalarını və paltarlarını son dövrlərə qədər Əhmədin nəvəsi Fəxrəddin müəllim saxlamışdır. Onun ölümündən sonra isə həmin əşyalar Həlim Babanın qəbri yanında basdırılmışdır.

Sovet dönəmində Məşədixanım Menətin rəhbərliyi ilə Elimlər akademiyasının bir qrup əməkdaşı övliyanın qəbir daşındakı ərəbcə kitabəni oxumuş və aşağıdakı kimi tərcümə etmişlər:

“Şeyx Səd ibn Şeyx Həlim. Dərviş Həlim ibn İshaq, ibn Qədir Zruği əs-Səmburu. Hicri 1323-cü (1905-1906) ildə vəfat etmişdir. Allah ona rəhmət eləsin”.

Ağdaşlı Baba

Kərimli kəndində ziyarət yerləri çoxdur. Bu da kəndin tarixinin qədimliyi ilə əlaqədardır. Belə ki, bura qədim yaşayış məskəni olduğundan, bir çox din xadimləri, seyidlər burada irşad fəaliyyəti göstərmiş və övliyaliq məqamına yüksəlmişlər. Həmin Allah dostları kəndin müxtəlif yerlərində dəfn olunduğundan, həmin yerləri bugünkü nəsil müqəddəs sayır və ehtiramla yad

edirlər. Belə yerlərdən biri də «*Ağdaşlı Baba*» adıyla tanınan övliya qəbiridir ki, kəndin qırağında yerləşir. Burada dəfn olunan övliya Ağdaş rayonundan olmaqla, XIX əsrin sonları, XX əsrin əvvəllərində Vardanlıda irşad fəaliyyəti göstərərək, İslam dininin gözəlliklərini xalqa çatdırmış və özü də bu gözəlliyin nümunəsi olmuşdur. Bir gün o, Vardanlıdan Ağdaşa gedərkən, yolda quldurlar tərəfindən tamah məqsədi ilə öldürülür və həmin yerdə də, basdırılır. Aradan bir neçə ay keçəndən sonra, Vardanlı kəndinin sakini Qulu kişi¹ və digər sakinlər torpaq sahələrini xışla şumlayarkən, yerdən bir əl çıxdığını görürlər. Həmin yeri qazarkən, «*Ağdaşlı Baba*»nın cəsədini görürlər. Amma, qərribə imiş ki, aradan aylarla vaxt keçməsinə baxmayaraq, övliyanın nəşi çürümədən olduğu kimi qalmışdır. Kəndlilər nəşi ailəsinə təhvil vermək üçün, arabaya qoyaraq, Ağdaşa yola düşürlər. Onu da qeyd edim ki, həmin vaxt övliya cavan, subay oğlan imiş. Cəsədi anası qarşılayır və oğul itkisindən çox pərişan olur. Amma bildirir ki, oğlu vəsiyyət edib ki, harada ölsəm, orada da dəfn edərsiniz. Odur ki, övliyanın nəşini Vardanlıya qaytarıb, tapdıqları yerdə də dəfn ediblər. Həmin gündən bu yana, «*Ağdaşlı Baba*»nın şərif məzarı insanlar tərəfindən yad olunmaqdadır. Onunla bağlı müxtəlif əhvalatlar da, el arasında danışıl-

¹ Qulu kişi, Çar Rusiyası dövründən, Sovet hakimiyyətinin ilk illərində Vardanlıda məsul vəzifələrdə çalışıb, 1941-ci ildə vəfat edib.

maqdadır. Deyilənə görə, Vardanlı kənd sakini Məhəmmədkərim kişi, sahədə buğda səpirmiş. Yoldan keçən yaşlı bir kişi, ondan bir parça çörək istəyir. Məhəmmədkərim kişi «Çörəyim olsa, uşaqlarıma verərəm» deyib, onu rədd edir. Kişi «Çörəyin olsun, amma yeməyə uşağın olmasın» deyərək, oradan uzaqlaşır. Həmin vaxt Məhəmmədkərimin iki qızı varmış. Bu hadisədən sonra onun on uşağı dünyaya gəlsə də, heç biri yaşamayıb. İki qızı da ər evinə köçdüyündən, onun süfrəsinin qırağında uşaq oturmurmuş. Kifayət qədər zəngin olan Məhəmmədkərimi bu hal çox narahat edirmiş. Həmçinin onun iki otaqlı evinə qəflətən od düşür və otağın biri yandıqdan sonra, od öz-özündən sönmür. Bir gün «Ağdaşlı Baba» onun qonağı olur. Ev sahibi övliyadan övladlarının qalmamasının səbəbini soruşub, ondan dua etməsini istəyir. Qonaq, bu suala sabah cavab verə biləcəyini deyir. Səhər açılanda, övliya, ev sahibinə deyir ki, Xızır Peyğəmbər nə vaxtsa səni sınamaq üçün çörək istəyib, sən də verməyəndə, qarğıyaraq, gedib. O ki, qaldı evinin bir otağının yanınıb, o biri otağının salamat qalmasına, həmin otağın altında çox qədimlərdə övliyalardan biri dəfn olunub. Yenidən övladın olması üçün, yeddi qara qoç qurbanı kəsməlisən ki, Allah səni bağışlasın. Qurbanın birini öz həyatındakı övliyanın qəbri yanında kəs. Qalanlarını da hər həftə bir ziyarətə gəldə kəsərsən. Məhəmmədkərim kişi deyilənə əməl etdikdən sonra, Allah onu bağışlayaraq, qocalan vaxtında ona bir oğul bəxş edib. Onun evi

Kərimlinin aşağı başında, «Davuduşağı» məhlə-sində hələ də durur və ziyarət olunur.

P.S. Ağdaşlı Babanın məzarının üstünü Kərimli kənd sakini Kərimov Əmir Qurban oğlu öz şəxsi vəsaiti hesabına götürmüşdür.

Şıx Mazar Baba

Yuxarıda qeyd etdiyim kimi, Kərimli kəndi ərazisində çoxlu sayda övliyalar dəfn olunub ki, onların şərif məzarları ziyarətə gəldir. Belə övliyalardan biri də Şıx Mazar Babadır. Onun qəbri, qonşu Qarabaldır kəndinin yaxınlığındadır. Kəndin başqa sahələrindən fərqli olaraq, pirdən heç kəs ağac qırmır. Ona görə də, burada yaşıllıqdır. Qarabaldır kənd sakini Əliyev Yamən Abdulla oğlu söhbət edir ki, kolxoz dövrü ipək-qurdu saxlayırdıq. Bir gün atam dedi «gedək Şıx Mazar Babanın pirdəki tut ağacının yarpağından qıraq, gətirək, qurda verək». Mən ondan qabaq gedib, tut ağacına qalxdım. Dəhrəni nazik budağa vurdum, kəsmədi. İkinci dəfə vurdum, yenə kəsmədi. Təcübləndim ki, təzə itilənmiş dəhrə niyə kəsmir? Üçüncü dəfə vuranda, dəhrə əlimdə çevrilərək, qayıdıb, ucu alnıma girdi, alnımdan qan fışkırdı. Çox qorxdum, aşağı düşüb, ağacın dibində oturdum. Bu vaxt atam gəlib çıxdı, məni görüb, güldü, dedi: «Oğul bir az tələsmisən, gözlə, icazəsini alım.» Atam namaz qıldı, Quran oxudu, sonra dedi: «İndi qalx budağı qır». Qalxdım, çox rahat-

lıqla budaqları qırdım. Gedəndə, atam dedi: «Bala başqa yerlərə xəyalın getməsin, buradakı ağaclar Şıx Mazar Babaya məxsusdur, qırmazdan öncə, gərək övliyadan icazə alasan.»

Qeyd edim ki, bu cür qəribə hadisələr bu pirdə əvvəllər də baş vermişdir. Belə ki, Qumlax kəndindən bir «Hacı» nökərlərini göndərib ki, gedin pirdən ağac qırıb gətirin, lazımındır. Nökərlər getməyiblər ki, biz qorxuruq. «Hacı» özü baltanı götürüb ki, ağacı qırsın, iki dəfə vurub, üçüncüdə infakt keçirərək, orada da dünyasını dəyişib.

Bir məsələni də qeyd edim ki, bu pirdə başqa adam dəfn olunmur. Deyilənə görə, övliya buna icazə vermir. Camaat danışır ki, köç yaylağa gedəndə, çobanlardan biri pirin yaxınlığında dünyasını dəyişir. Yoldaşları onu Şıx Mazar Babanın yanında dəfn edirlər. Səhər açılanda camaat görür ki, cənazə pirdən kənarında, açıqda qoyulub, qəbrin yeri də düzlənib.

Kənd sakinləri danışır ki, pirin ətrafına hasar çəkmək üçün, bir neçə dəfə material gətirilsə də, səhər açılanda görüblər ki, materiallar kənara səpələnib.

Kərimli kəndinin dini icması – xeyriyyə qurumu

Kərimli kəndinin dini icması 2007-ci ildə yaradılıb. Əsas işi xeyriyyəçilik fəaliyyətindən ibarətdir. Öz kəndlərində və ətraf kəndlərdə olan xəstələr, imkansız ailələr, şəhid ailələri öz

problemlərinin həlli üçün onlara müraciət edirlər. Qrumun maliyyə mənbəyi “Çərşənbə ocağı” pirində toplanan ianələrdir. Əmir Kərimovun rəhbərlik etdiyi on iki nəfərdən ibarət bu qurum toplanan ianələri uçota alaraq, kənddə xeyriyyə tədbirlərinə yönəldirlər. Qısa vaxtda ziyarətqahda və onun ətrafında xeyli abadlıq işləri görülüb, daşdan hasar çəkilib, yolların kənarı işıqlandırılıb, kənd məktəbinin təmirinə pul ayrılıb, kənddəki Böyük Vətən müharibəsində həlak olanların xatirəsinə ucaldılmış abidə təmir etdirilib və s. Bir sözlə, indiyədək Azərbaycanın heç bir kəndində, heç bir ziyarətqahda rast gəlmədiyim xeyriyyə işlərinə Kərimlidə rast gəldim. Odur ki, bunu qeyd etməyə bilməzdim. Onu da qeyd edim ki, kənddə yeni icma yaranana qədər, ziyarətqahda toplanan nəzirlər ancaq şəxsi ciblərə gedər və layiq olmayan yerlərə xərclənərmiş. Hətta, pirdə oturanlar öz aralarında pul üstündə mübahisə etmiş və mübahisə ölümə nəticələnmişdir. Bu və digər xoşagəlməz hadisələrdən cana doyan Kərimli camaatı altı yüz nəfərin iştirakı ilə iclas keçirmiş və doğruluğuna, düzgünlüyünə, xeyirxahlığına görə el-obanın hörmətini qazanan Əmir Kərimovdan dini icmaya və ziyarətqaha rəhbərlik etməyi xahiş etmişlər. Ə. Kərimov onların sözünü yerə salmayaraq, təklifə razılıq verib.

Ziyarətqahdan uzaqlaşdırılan cinayətqar qrup dəfələrlə müxtəlif orqanlara şikayət verib, icmanın işini yoxlatsalar da, hər dəfə icma üzvləri bu yoxlamalardan alnıaçıq, üzüağ çıxıblar.

Rayon rəhbərliyi mötəbər yığıncaqların birində elan edib ki, Kərimli dini icmasının düzgünlüyünü yoxlamaq üçün, oradakı nəzr qutusuna bir neçə dəfə böyük məbləğdə iri pul saldım. Hər dəfə də aylıq yekun aktına baxanda, həmin sayda valyutanın aktda qeyd olunduğunu və uçota salındığını gördüm. Bu cür sınaqlardan uğurla çıxdıqlarından, icma üzvləri xalq arasında hörmət qazanıblar. Həm xeyir, həm də şər işlərdə onlar camaata çox böyük köməklik göstərirlər. Belə ki, xeyir-şər mərasimlərini keçirmək üçün dini icma öz vəsaiti ilə dəmir mağar düzəltdirib ki, içərisinin bütün avadanlığı ilə camaatın ixtiyarına pulsuz verilir. Bundan əlavə, qəbir qazılması, yas mərasiminin idarə olunması da, bir qayda olaraq, xeyriyyə qurumu olan Kərimli dini icmasının vəsaiti ilə həyata keçirilir. Kənd camaatının danışdığına görə, Əmirin atası Qurban kişi də, kəndin xeyir-şərinə yaxından yarayan el ağsaqqalı olmuşdur və keçmiş vaxtlarda öz böyük samovarını, çadırını və s. əşyalarını xalqın ümumi istifadəsinə verib, savab qazanmağı xoşlayarmış. Həmin missiyanı bu gün onun oğlu davam etdirir. Kənd ağsaqqalları onların xeyirxahlığından danışdıqca, yadıma Loğman Peyğəmbərin oğluna vəsiyyəti düşdü:

“Loğman öyüd-nəsihətinə davam edərək dedi: “Oğlum, dünyada gördüyün hər hansı yaxşı, yaxud pis iş bir xardal dənəsi ağırlığında olsa da, bir qayanın (daşın) içində, yaxud göylərdə və ya yerin təkində olsa da, Allah onu ortaya gətirər (qabağına

çıxardar). Həqiqətən, Allah hər şeyə qadirdir.” Quran, “Loğman” surəsi, 16-cı ayə.

Kərimli dini icmasının üzvləri də bu hikməti göz önünə alıb, yaxşılıq etməkdən çəkinmirlər. Bilirlər ki, nə vaxtsa layiqli qiymətlərini alacaqlar. Necə deyərlər *“Baliq bilməsə də, Xaliq biləcəkdir”*.

Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, Əmir Kərimovun atasının adı Qurban, onun atası Həşim, onun atası Kərim, onun atası Abdulla, onun atası Abdülqədir olmuşdur. Abdülqədir kişi Osmanlı türkü olmaqla, XIX əsrdə Qarabağa, oradan da Şəkiyə köçmüşdür. Burada bir müddət yaşadıqdan sonra Vardanlıya gəlmiş, daha sonra isə Oğuz rayonunun Muxas kəndinə köçmüşdür. Bölgənin tanınmış tacirlərindən olan Abdülqədirin ticarət karvanı qonşu Gürcüstan, Dağıstan bazarlarına mal aparar, qayıdanda da oradan lazımı malları karvana yükləyərək, Oğuz bölgəsindəki bazarlarda satarmış. Onun oğlu Abdulla atasının yolunu davam etdirmişdir. Həmçinin, o, Muxasdan Vardanlıya köçmüşdür. Abdullanın oğlu Kərim mahir ovçu olmuşdur. Onun özünəməxsus ov üsulu varmış. Belə ki, o, ov edərkən tufəngdən deyil, tuladan və qızılquşdan istifadə edərmiş. Tula quşları hürküdərək qaldırar, qızılquş da onları ovlayıb, sahibinə gətirərmiş. Ovçu Kərim XX əsrin əvvəllərində qar uçqununa düşərək, həyatını itirmişdir. Yurdunda qalan Həşim su dəyirmanı işlətməklə, xalq arasında səxavət əhli kimi tanınmışdır. Onun Meynam və Qurban adında iki oğlu olmuşdur. Meynam güclü,

qorxmaz, mərd oğul olmuşdur. 1918-ci ildə ermənilər müsəlmanlar üzərinə hücum edəndə Meynam onların susdurulmasında çox böyük igidlik göstərmiş, bölgənin müsəlman əhalisi arasında qəhrəman kimi tanınmışdır. Hətta bu müharibə bitdikdən sonra da onun kafirlərə qarşı nifrəti soyumamış, harada əlinə düşsə onları cəhənnəmə göndərərmiş.

Həmin vaxtlar Azərbaycanda Sovet hökuməti qurulduğundan, başqa rayonlarda olduğu kimi Vartaşendə də bir çox mühüm dövlət vəzifələrinə erməniləri yerləşdirmişdilər ki, mövqeləri möhkəm olsun. Odur ki, vəzifəli ermənilər fürsətdən istifadə edərək, Meynamı təqib etməyə başladılar. Onun Malıx kəndində 6 erməni qətlə yetirməsini əsas gətirərək, həbs edib, Şəki qalasına göndərdilər. Qalanın rəisi müsəlman olduğundan, onun buradan qaçmasına şərait yaradır. Ümumiyyətlə, həmin qala həbsxanasının rəisi Meynamın üç dəfə burdan qaçmasını təşkil edir. Hər dəfə də erməni rəhbərlər onu təqib edərək, həbs edirlər. Dördüncü dəfə həbs olunanda artıq İkinci Dünya Müharibəsi başlamışdı. Və 1941-ci ildə bütün dustaqlar kimi Meynamı da buradan qatara mindirərək, müharibəyə göndərdilər. Onun oğlu İsfəndiyar hazırda kənddə yaşamaqdadır.

Meynamdan fərqli olaraq, qardaşı Qurban Həşim oğlu 1941-1945-ci illər müharibəsində sonacan vuruşdu. Düşməni Berlinə qədər qovaraq, evinə yeddi medalla qayıtdı.

Qurban kişi müharibədən sonra müxtəlif vəzifələrdə çalışaraq, doğru-düzgünlüyünə, səxavətinə və xeyirxahlığına görə el-obanın məhəbbətini qazanmışdı. Onun müasiri olmuş Kərimli kəndinin 80 yaşlı sakini Sədullah Rəşid oğlu bizimlə söhbətində bildirdi ki, Qurban kişi çox xeyirxah insan idi. O, öz vəsaiti ilə çadır, böyük samovar alıb, xeyir-şər məclislərinə təmənnəsiz verərdi ki, savab qazansın. Ona görə də bir ağsaqqal kimi camaat onu çox sevirdi. Aqillər deyib ki, Övladların ən xeyirlişi ata-babalarının yolunu davam etdirəndir. Qurban kişinin də yolunu bu gün oğlu Əmir davam etdirir – deyə, Sədullah kişi söhbətini davam etdirir:

- Əvvəllər kənddəki ziyarətgahda toplanan pullar şəxsi ciblərə gedirdi və layiq olmayan yerlərə xərclənirdi. Dörd ildir ki, camaat toplaşaraq, Əmir Kərimovunu dini icmanın sədri seçib. Ondan sonra kənddə çox böyük xeyriyyə işləri görülüb. Ziyarətdən toplanan ianələrlə kənd üçün böyük bir mağar komplekti hazırlanıb ki, içərisinin bütün avadanlıqları ilə kəndin bütün xeyir-şər işlərinə təmənnəsiz olaraq verilir. Bundan başqa, kənddə hüçür düşəndə qəbirin qazılması, qəbir daşları, məclisin yeddi gün idarə olunması da dini icmanın hesabına həyata keçirilir. Bu da camaata çox böyük köməklikdir. İndiyədək nə bu kənddə, nə də başqa kəndlərdə belə şey olmayıbdır. Ona görə də camaat Əmirdən çox razıdır. Allah ondan razı olsun.

Bu pirə çarəsizlər üz tutur

Musayev Zənnüm İsa oğlu - 1933-cü il təvəllüdü, Kərimli kənd sakini, ziyarətgahın keçmiş mücövürçüsü:

- 1941-ci ildə atam müharibəyə getdi. Ailəmiz anamın öhdəsində qalmışdı. Çox ağır bir dövr idi. Hər yerdə olduğu kimi, bizim kənddə də aclıq baş vermişdi. İnsanlar aclığa dözməyərək, ölürdülər. 43-cü ildə iki bacım aclıqdan rəhmətə getdi, həmin il atamın da qara kağızı gəldi. Bir gün nənəm mənim əlimdən yapışib, bu pirə gətirdi. Dedi bu qəbrin yanında otur və qəbrin torpağından götürərək, tütyə düzəldib, xəstələrin başına, boyun-boğazına sürtməyi öyrətdi. O gündən mən bu Çərşənbə ziyarətgahına gələn ziyarətçilərə xidmət etməyə başladım və verilən nəzirlərlə ailəmizin qalan üzvlərini aclıqdan xilas etdim. 1953-cü ildə mən əsgərliyə gedəndən sonra, burada bacım xidmət etdi. 56-cı ildə əsgərlikdən qayıdıb, yeməkxanada işə düzəldim. Bir gün nənəm məni və bacılarımı yanına çağırdı, dedi ki, «bala, 43-də atanız rəhmətə gedəndə, ailəmiz çarəsiz vəziyyətdə idi, aclıqdan xilas olmaq üçün səni pirə xidmətçi qoydum. İndi artıq özün işləyirsən, 30 manat əməkhaqqı alırsan, daha bizim ailədən heç kəs pirdə oturmayacaq. Çünki, orada dəfn olunan övliyanın vəsiyyəti olub ki, burada ancaq çarəsizlər otursun. Get Zeynəbə, Səltənətə, Mirfətən qardaşa de, gedib pirdə otursunlar, onların imkanları yoxdur».

70-80-ci illərdə burada oturanların sayı çoxaldı. Layiq olan-olmayan, hamısı gəlib burada oturduğundan, bir nizamsızlıq yaranmışdı. Amma çox keçmədi ki, pirin kəraməti özünü göstərdi və hər kəsi layiq olduğu yerdə otuzdurdu. İndi pirə Kərimli Dini İcması nəzarət edir. Burada toplanan ianələr xəstələrə, imkansızlara, bir sözlə, çarəsizlərə sərf olunur ki, bu da övliyanın vəsiyyətinə uyğundur.

Onu da qeyd edim ki, bizdən sonra burada oturan adamlar qəbir daşını uçurdaraq, başqa daş qoydular və üstünə öz babalarının adını yazdılar. Sonralar qəbirstanlıqda təmizlik işləri apararkən, həmin qəbrin yanında həmin başdaşı tapıldı və mən onu tanıdım ki, bizim dövrümüzdə qəbrin üzərində olan daşdır. Akademiyanın əməkdaşları həmin daşın yazısını tərcümə edəndə məlum oldu ki, burada dəfn olunan övliyar Baba Kəsna və Nəsrindir. Atalarının adı seyid Əlidir.

- *Zənnüm dayı, bu pirdə oturan vaxtı heç bir maraqlı hadisə ilə rastlaşdınızmi?*

- Pirdə oturanda mənim 12-13 yaşım vardı. Bir gün burada bir maşın dayandı və içərisindən düşən kişi məni döyməyə başladı. Sonra bura bağlanan yaylıqları qoparıb atdı. Gedəndə dedi: «Bir də səni burada görməyim». Sonradan öyrəndim ki, bu adam rayonun birinci katibidir. Həmişə gözüm yolda olurdu ki, onun maşını gələndə qaçıb, gizlənim. Bir gün qəflətən həmin maşın pirin yanında dayananda mən qaçmağa başladım. Amma onun yanında olan adam bizim kənddən

tanıdığım adam idi və o məni çağırdı ki, qorxma katib sənə heç nə etməyəcək, qayıt bura gəl. Mən onların yanına gələndə, katib mənə bir neçə dənə o vaxtlar ən böyük pul olan “otuzluq” verdi. Mən onun üzünə baxanda, ağzının və sifətinin əyri olduğunu gördüm. Kəndçimiz mənə dedi ki, əlinlə əminin üzünə yavaşca bir sillə vur. Mən də vurdum, çıxıb getdilər.

***Kərimli kəndinin qəbiristanlığında
dəfn olunan şeyxlər***

Kərimli kəndi bölgədə ən qədim yaşayış məskəni olduğundan, hələ ta qədimdən burada mədrəsələr fəaliyyət göstərmişdir ki, bu elm ocaqlarında görkəmli şeyxlər (hansı ki, bu gün onların qəbirləri ziyarət olunur.) öz müridlərinə təsəvvüfün sirlərini öyrətmişlər. Professor Məşədixanım Nemət Çərşənbə ocağındakı qədim başdaşlarının yazılarını oxuyarkən, onlardan bəzilərinin adlarını üzə çıxarmışdır. Onların adlarını biz də yad edək ki, ruhları şad olsun.

1. Şeyx Davud ağa – ölüm tarixi Hicri 168-ci il (başdaşı ziyarətgahda keçid daşı adlanır).
2. Şeyx Əmirxan - ölüm tarixi Hicri 177-ci il.
3. Baba Kəsənə Seyid Əli oğlu - *Haşimilər nəslindən olan, Sufi şeyxi (1852-53).*
4. Abd as-Səməd b. İsmayıl Vardanlı (1890)
5. Şeyx Səd b. İsa b. Qədir (1905-06)

QURAN ALLAH TƏRƏFİNDƏN DÜZÜLÜB

Rəhman və Rəhim olan Allahın adı ilə

“Siz (günah törətməkdə) həddi aşan bir qövmsünüz deyə, (sizi başlı-başına buraxıb) Qurani sizə təbliğ etməkdən vaz keçməliyikmi?!” Quran, “Qızıl bəzəklər” surəsi, 5

Fəxri-kainat Peyğəmbərimiz Məhəmməd əl-Mustafa (özünə və davamçılmasına salam olsun) hədislərinin birində *“Mən elmin şəhəriyəmsə, Əli (ruhuna salam olsun) onun qapısıdır”* – deyə buyurmuşdur. Mən də öz növbəmdə bu buyruğa əməl edərək, elm şəhərinə (dəryasına) QAPIDAN girməyə qərar verdim. Odur ki, rəqəmlərdəki hikmətin seyrinə dalmaq üçün Əli əleyhissalamdan bir hədisə nəzər salaq:

Bir yəhudi alimi həzrət Əlinin elmini yoxlamaq üçün ondan soruşdu ki, «dünyada elə bir ədəd varmı ki, birdən ona qədər bütün rəqəmlərə qalıqsız bölünsün?» Həzrət dedi: «yeri vur onun qatlarına, ax-tardığını tapacaqsan. Yəhudi alimi 360-ı vurdu yeddiyə, 2520 ədədini aldı. Qumun üstündəcə hesablama apardı, gördü birdən ona qədər bütün rəqəmlərə qalıqsız bölünür. Alim Allahın və Onun vəlisinin elmi qarşısında heyrat etdi və Onun qüdrətinə boyun əyərək, oradaca İslamı qəbul etdi.

***Quranın surələri və ayələri Allahın iradəsi ilə
düzülüb və xüsusi bir qanunauyğunluğa tabedir***

Bildiyimiz kimi, dördüncü səmavi kitab olan Qurani-kərim Məhəmməd əleyhissalama Həzrət Cəbrayıl vasitəsi ilə, vəhy yolu ilə nazil olmuş və Peyğəmbərin yanındakı katiblərin vasitəsi ilə dərilərin və daşların üzərinə həkk olunmuşdur. Peyğəmbərimizin vəfatından sonra isə Xəlifə Osmanın hakimiyyəti dövründə onun tapşırığı ilə bir qrup alim və Quranı əzbər bilənlərin iştirakı ilə bu yazılar kitab halına salınmışdır. Bunu bəhanə edərək, müəyyən adamlar Quranın ayələrinin və surələrinin sayı, onların düzülüşü haqqında mübahisə açırlar. Guya kiminsə haqqında olan ayələr Qurandan çıxarılıb və yaxud Peyğəmbər özünə sərf edən sözləri bu kitaba salıb. Bəzi adamların fikrincə isə, bu müqəddəs kitabın sözləri (ayələri) Allah kəlamı olsa da, bunların düzülüşü (hansı ayənin harada yerləşməsi) insan beyninin məhsuludur. Mənim fikrimcə isə bu cür düşüncələr yanılırlar. Yəni ayələr Allaha məxsus olduğu kimi onların nömrələnməsi, hansı surədə yerləşməsi, eləcə də surələrin düzülüşü də tamamilə Allah-taalanın nəzarəti və iradəsi ilə baş tutmuşdur və xüsusi bir qanunauyğunluğa tabedir. Bunu sübut etmək üçün ustadım Xəlifə Fərəcin (Neftçala rayonu) vəhy ilə qəbul etdiyi və təbliği elə həmin vəhy ilə də bu sətirlərin müəllifinə həvalə edilən üç riyazi dəlili-düsturu diqqətinizə çatdıracağam. Bu riyazi sübutlar Quranın nömrələnməsinin Allah tərəfindən

olduğunu və bu müqəddəs kitab tərtib edilərkən (bu günədək) heç bir kəlmənin dəyişilmədiyini bəşəriyyətə sübut etmək üçündür.

***Birinci dəlil: Quranın 114 surədən
ibarət olması təsadüfi deyil***

Quran özündən əvvəlki səmavi kitabları təsdiq etməklə yanaşı, öz-özünü də riyazi yolla təsdiq edir. Məsələn, Quranın 114 surədən ibarət olmasının hikmətinə nəzər salaq: Kainatın **dörd** cəhətdən, təbiətin **dörd** fəsilədən ibarət olmasını, həmçinin insanın **dörd** ünsürdən yaranmasını və bu müqəddəs kitabın **dördüncü** səmavi kitab olmasını nəzərə alıb, Quranın ilk **dörd** surəsindəki ayələri cəmləsək, $(7+286+200+176) = 669$ ədədi alınar. Qeyd edim ki, bu dörd surə bəşəri dəyərləri mülayimliklə təbliğ etdiyindən, Quranda mülayimlik və yaxud bəşəri dəyərlər rəmzi sayılır.

Bu dəyərlərə əməl etməyənlərin necə cəzalanacağından bəhs edən surələr isə 9 rəqəmi ilə gəlir (9, 19, 29, ... 99, 109) və sayı 11 olan bu surələrdəki ayələri cəmləsək, 555 ədədi alınar. Bu ayələrə fikir versək, əsasən sərt ayələrdən ibarət olduğunu görürük. Elə isə bəşəri dəyərləri mülayimliklə təbliğ edən 669 ədədindən, sərtlik və cəza rəmzi olan 555 ədədini çıxsaq, $(669-555=114)$ alınan 114 ədədi Quranın surələrinin sayını göstərir. Düsturdan məlum olur ki, bu müqəddəs kitabın mahiyyəti bəşəri dəyərlərin təbliğindən və bu dəyərlərə əməl etməyənlərin necə cəzalanacağından ibarətdir.

“Həqiqətən, Rəbbin insanların zülmünə baxmayaraq, onlara qarşı mərhəmət sahibidir. Və şübhəsiz ki, Rəbbinin cəzası da şiddətlidir!” Quran, “Göy gurultusu” surəsi, 6.

**İkinci dəlil: “İbrahim” surəsi niyə
14 ədədi ilə nömrələnib?**

Tovhidin əsasını qoymuş və kitab verilmiş bütün peyğəmbərlərin babası İbrahim Peyğəmbərin adına olan “İbrahim” surəsi 14 ədədi ilə nömrələnib. Buradakı hikmətin seyrinə dalaq. Belə ki, **“Rəhimli Allah”** surəsinin sıra nömrəsi olan 55 ədədi bu müqəddəs kitabda 41 dəfə keçir (cəmi qırx bir surədə 55-ci ayə var). Eyni zamanda 41 ədədi Quranda 55 dəfə keçir (kitabın cəmi əlli beş surəsində 41-ci ayə var). Bunların fərqi isə 14 ədədinə bərabərdir:

$$55 - 41 = 14$$

Düsturdan məlum olur ki, “İbrahim” surəsinin sıra nömrəsi olan 14 ədədinin hikməti məhz “Rəhimli Allah” surəsinə bağlanır. Bu fakt həm də İbrahim əleyhissalamla, Allah-təala arasında olan əlaqənin riyazi sübutudur.

Bu düstur müqəddəs kitabın nömrələnməsində olan qanunauyğunluğu bir daha təsdiq edir. Həmçinin bu qanunauyğunluğun insan beyninin məhsulu olmadığı aydın görünür.

“And olsun ki, Allah bunları hesablamış və təkrar-təkrar saymışdır.” Quran, “Məryəm” surəsi, 94.

**Üçüncü dəlil: “Məhəmməd” surəsinin 47 rəqəmi ilə
nömrələnməsinin sirri nədir?**

İbrahim Peyğəmbərdə olduğu kimi, fəxri-kainat Peyğəmbərimizin də adına olan surənin 47 ədədi ilə nömrələnməsinin sirri yenə də **“Rəhimli Allah”** surəsində açılır. Belə ki, sözü gedən surə (**“Rəhimli Allah”**) 78 ayədən ibarətdir. Bu ayələrin otuz birində eyni ayə təkrar olunur: **“Belə olduqda Rəbbinizin hansı nemətlərini yalan sayıb bilərsiniz?!”** Bunu əsas götürüb, ayələrin ümumi sayı olan 78 ədədindən təkrar olunan 31 ədədini çıxsaq (**78-31=47**), alınan 47 ədədi **“Məhəmməd”** surəsinin də hikmətinin **“Rəhimli Allah”** surəsində gizləndiyini göstərir. (oxucuları yormamaq üçün bu düsturdakı digər hikmətləri açıqlamıram)

Rəbbim tərəfindən Xalid Fərəc vasitəsi ilə çatdırılan bu üç dəlil – üç riyazi düstur Quranın surələrinin və ayələrinin nömrələnməsi barədə mübahisələrə son qoyacaq qədər yetərli olsa da, hələ dəlillərin bir hissəsidir. Bu üç dəlil həm də onu sübut edir ki, Quranın 114 surədən, 6236 (altı min iki yüz otuz altı) ayədən ibarət olması heç bir şübhə doğurmur:

“Biz hər şeyi sayıb yazmışıq” (78:29)

Dialektikanın qanunları Allahın varlığını təsdiq edir

Quran – bütün kainatı özündə əks etdirən səmavi kitabdır. Kainat isə kimyəvi elementlərin birləşməsindən yarandığından, bu müqəddəs

kitabda surələrin düzülüşü ilə, elementlərin dövrü sistemdəki düzülüşü arasında məntiqi bir uyğunluq vardır. Araşdırmalarımız göstərir ki, həm Quranın, həm də dövrü cədvəlin düzülüşü böyük fəlsəfi əhəmiyyətə malikdir. Onların hər ikisi dialektik materializmin qanunlarını – sadədən mürəkkəbə, kəmiyyət dəyişikliyinə keyfiyyət dəyişikliyinə keçməsi, əksliklərin vəhdəti və mübarizəsi qanunlarını əks etdirir. Belə ki, Quranın əvvəlki surələri nə qədər mülayimdirsə, sıra nömrələri artdıqca surələr sərtləşməyə doğru gedir. Bu da sadədən mürəkkəbə və kəmiyyət dəyişikliyinə keyfiyyət dəyişikliyinə keçməsi qanunlarına uyğundur. Dövrü sistemdə bu hal dövrlərdə nömrələr artdıqca, metallıq xassəsinin azalıb, qeyri-metallıq xassəsinin artması ilə özünü göstərir. Bundan başqa, surələr ikili xassə göstərir. Yəni onlar həm müsbət, həm də mənfi yüklə (vəhy-lə) yüklənmişdir ki, bu da dialektikanın əksliklərin vəhdəti və mübarizəsi qanununa uyğundur. Mendeleyev cədvəlində bu hal eyni elementin ikili (həm müsbət, həm də mənfi) xassəyə malik olması ilə özünü göstərir. *(Yeri gəlmişkən, ikili xassəyə malik olma Allahın yaratdığı digər bioloji varlıqlar kimi, insanda da özünü aydın göstərir. Yəni, qarşılaşdığı adamdan asılı olaraq, hər bir insan, kimyəvi elementlər kimi, gah mənfi, gah da müsbət xassə nümayiş etdirir).* Buradan açıq-aşkar görünür ki, indiyədək Allahı inkar etmək üçün istifadə edilən dialektikanın qanunları, əslində Allahı və Quranı təsdiq edir.

Quranın sürələrinin düzülüşündəki qanunauyğunluğu kimya elmi də təsdiq edir

Bundan başqa, bir çox hallarda eyni rəqəmlə nömrələnmiş surə ilə kimyəvi element birini həm mahiyyətə, həm də riyazi yolla tamamlayır. Məsələn, Quranın 16-cı surəsi «Bal arısı» adlanır. Qeyd edim ki, ana arı öz balasını 16 gün bəslədiyindən, onun haqqında olan surə də 16 rəqəmi ilə nömrələnib. Sözü gedən surədə arının misalında insanlara məhəbbət aşılır: Bal–arının gülə olan məhəbbətinin nəticəsində yarandığı üçün həm Qərbdə, həm də Şərqdə məhəbbət rəmzi sayılır. Məhəbbət yandırıcı hiss olduğundan, bu söz «yanmaq», «alovlanmaq» sözü ilə yanaşı işlədilir. Mendeleyev cədvəlinin isə 16-cı elementi kükürddür ki, məişətimizə yandırıcı bir vasitə kimi daxil olub. Həmçinin məhəbbət insana yaşamaq həvəsi, enerji (ruh) verdiyi kimi, kükürdün oksidləşməsindən yaranan sulfat turşusu da (H_2SO_4) akkumulyator istehsalında istifadə edilir və məişətimizə enerji mənbəyi kimi daxil olub.

Məhəbbətdə iki tərəf iştirak edir və biri olmadan o biri yanmaz. Bu hal kimya elmində də özünü büruzə verir. Belə ki, 16-cı element olan **Kükürd**, atom kütləsi 16 olan **Oksigensiz** yanmır. Ən maraqlısı da odur ki, Kükürdlə Oksigenin birləşməsində Kükürdün energetik səviyyələri üzrə elektronları 2 8 6 formasında yerləşir. Bunu da bütöv oxuduqda Quranın səhifələrinin sayına işarədir. (Quran nazil olandan, keçən əsrə qədər harada və nə vaxt çap ol-

masından asılı olmayaraq 286 səhifədə yerləşdirilib. Bu barədə növbəti fəsildə danışacağıq). Qeyd edim ki, 286 ədədinin əbcəd hesabı ilə cəmi (2+8+6) 16-ya bərabərdir ki, bu da Quranın insanlara məhəbbət aşıladığını bir daha sübut edir: «*Siz bir-birinizi sevin ki, mən də sizi sevim.*» (Allah-təala. Qüdsi hədislərindən.)

Atom kütləsi 16 olan və yanmanı təmin edən Oksigenin sıra nömrəsini (8), Kükürdün məhəbbət rəmzi olan sıra nömrəsinə - 16-ya vurduqda (8 x 16), alınan **128** ədədi «Bal arısı» surəsinin ayələrinin cəmini göstərir və elementlərlə surələr arasında olan əlaqəni bir daha təsdiq edir.

Yeri gəlmişkən «Rumlular» surəsinin 21-ci ayəsində Rəbbim buyurur:

«*Sizin üçün onlarla ünsiyyət edəsiniz deyər öz cinsinizdən zövcələr xəlq etməsi, aranızda (dostluq) sevgi, məhəbbət və mərhəmət yaratması da Onun qüdrət əlamətlərindəndir. Həqiqətən, bunda (bu yaradılışda) düşünən bir qövm üçün ibrətlər vardır!*» (30: 21) Bu, Quranın (başdan saydıqda) 3430-cu ayəsidir ki, Qurandakı ayələrin ümumi sayından (6236) sözü gedən ayənin nömrəsini (3430) çıxdıqda, yenə də alınan ədəd bu müqəddəs kitabın rəmzini (286) göstərir:

$$6236 - 3430 = 28(0)6$$

Yeri gəlmişkən onu da qeyd edim ki, Allaha yaxınlaşmaq və Onun məhəbbətini qazanmağın birinci yolu elmdir. Və bu istiqamətdə çalış

şan insan (tələbə) bal arısına bənzəyir. Belə ki, arı zəhmət çəkib güldən-çiçəkdən şirə toplayır və nəticədə **bal** yaradır. Elm öyrənən insan da hər kitabdan bir qədər elm (oxu: şirə) toplayır və imtahan verərkən nəticəsi «**bal**»la qiymətləndirilir. İnsanın topladığı bal (qiymət) onun elminə (zəhmətinə) olan məhəbbətin göstəricisidir. Qeyd edim ki, Allah-təala elmi (və iman) çox olan insanı digərlərindən daha çox sevir. Bunu Loğman Peyğəmbərin simasında aydın görmək olur. Belə ki, Allah kitab verdiyi, şəriət sahibi olan peyğəmbərlərin çoxunun adına Quranda surə göndərməsə də, kitab və şəriət sahibi olmayan, lakin elm verilən Loğman Peyğəmbərin adına 31-ci surəni göndərdi. Bu, Allahın elm adamlarına olan məhəbbətinin təzahürüdür.

Diqqətinizi bal arısında olan digər xüsusiyyətin insanlarda özünü göstərməsinə cəlb etmək istəyirəm. Yuxarıda qeyd etdim ki, bal arısı gözəllik rəmzi olan gülə məhəbbət bəsləyir və ancaq onlarla təmasda olur. Xatırladım ki, təbiətin gözəlliyi gül-çiçək olduğu kimi, cəmiyyətin də gözəlliyi qadınlardır. Arının gülə olan məhəbbətinin nəticəsində **bal** yarandığı kimi, insanın da (kişinin) qadına olan məhəbbətinin nəticəsində **bal(a)** yaranır və hər ikisi şirindir. Çünki ikisi də məhəbbətdən yaranır. «**Bala baldan şirindir**» məsəli də məhz bu hikmətdən doğur. Allah bal arısını həm də ailə, dövlət və ordu qurmaq üçün insanlara nümunə yaradıb.

“*Rəbbim hər şeyi elmlə ehtiva etmişdir. Məgər düşünüb öyüd-nəsihət qəbul etmirsiniz?*” Quran, “Davar” surəsi, 80.

**Quranın düzülüşünün Allah tərəfindən olduğunu
fizika elmi də təsdiq edir**

Quranın 13-cü surəsi «Göy Gurultusu» adlanır. Göy gurultusunun enerji prosesi olduğu və həyəcan yaratdığı hamıya məlumdur. Surədə deyilir: «**Göy gurultusu Onun şəninə təriflər deyir. O ildırımlar göndərib (kafirlər) Allah barəsində mübahisə edərkən, onlara istədiyini vurur. Allahın cəzası şiddətlidir!**» (13:13) Mendelejev cədvəlinin 13-cü elementi isə Alminiumdur. Elektrik ötürmə qabiliyyəti yüksək olduğundan, alüminium energetika (!) sənayesinin özəyini təşkil edir.

Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, ildırımın 13 şəxəsi var və o, hər dəfə çaxanda 13 ölkədə (günahkarlara xəbərdarlıq etmək üçün) görünür.

13 rəqəmi həm Quranda, həm də fizikada həyəcan rəmzi sayılır. (Göy gurultusu insanda da həyəcan yaradır.) Təsadüfi deyildir ki, hidrogen atomunun enerji qəbul etməmiş (həyəcanlanmamış) yükü 13 EV-dur. Hidrogen atomu enerji qəbul etdikdə həyəcanlanır və yükünü ötürməklə boşalır.

İnsanlar arasında bəd xəbər tez yayılması da həyəcanlanma ilə bağlıdır. Belə ki, bəd xəbər enerji yükü mənfi olduğundan, onu qəbul edən insan həyəcanlanır və yükünü ötürməyə çalışır. Bu halı atomun və təbiətin həyəcanlanması (göy gurultusu) ilə müqayisə etdikdə, çox böyük oxşarlıq görünür. Həmçinin təbiət öz həyəcanını (yükünü) yağışla boşaltdığı kimi, insan da göz yaşı ilə boşaldır.

Bəzi binalar və yaxud obyektlər tikilərkən, Yanında ildırımötürücülər quraşdırılır. İnsan cəmiyyətində bu funksiyaları kəramət sahibləri və yaxud onların müqəddəs ziyarətgahları yerinə yetirir. Belə ki, təcrübədən məlumdur ki, bir çox məhəlli bələdlərin qarşısını Allahın izni ilə ziyarətgahlar alırlar. Bu mənada onlar cəmiyyətin ildırımötürəni funksiyasını yerinə yetirirlər.

“... **Şübhəsiz ki, bunda (bu deyilənlərdə) düşünən insanlar üçün neçə-neçə dəlillər vardır!**” Quran, 13:3.

İnsan necə nurlanır

Allah-taala dünyaya gələn hər bir insana öz Enerjisindən (nurundan) bir zərrə bəxş edir. İnsan həyatda gözəl işlər, gözəl əməllərlə məşğul olduqda, onun mənəviyyəti tədricən **cilalanır** və nurun parlaqlığı artmağa – böyüməyə və ətrafa işıq saçmağa başlayır. Onun üçün də belə şəxslər Ali Enerji Mənbəyi olan Allaha daha yaxın olurlar. Həmçinin belə insanlar böyük ideyalar, böyük amallar, bəşəri dəyərlər uğrunda mübarizəyə meyilli olur və kamil sayılırlar. Quranın nurdan bəhs edən «Nur» surəsi **24** rəqəmi ilə nömrələnib. Mendelejev cədvəlində isə **24**-cü element Xromdur. Bu element oksidləşdikdə (Xrom 3 oksid) **cilalayıcı** qrupa aid edilir və İslamın rəmzi olan yaşıl rəngə çalır. Dövri cədvəldə **24** rəqəmi ilə bağlı olan elementlərdən biri də maqneziumdur. Atom kütləsi **24** olan bu element gözqamaşdırıcı alovla yandırdığından, ondan **ışığılandırıcı** və **yandırıcı** raketlərin

hazırlanmasında, eləcə də fotoqrafiya işində **ışığı mənbəyi** kimi istifadə edilir. Qeyd edim ki, haqqında söhbət açdığım «Nur» surəsi, xrom və maqnezium hər üçü işıqlanmaya (nurlanmaya) xidmət etdikləri kimi, riyazi yolla da biri-biri ilə bağlıdır. Belə ki, «Nur» surəsinin ayələrinin cəmindən (64) xromun atom kütləsini (52) çıxdıqda, $(64-52=12)$ alınan 12 rəqəmi, maqneziumun sıra nömrəsidir.

Quranın «Nur» sürəsində qadınların geyim mədəniyyətindən, əxlaqından bəhs olunur. Sual yaranır ki, bu mövzuda niyə məhz 24 rəqəmi altında danışılır?

Cavabı budur ki, insan öz rəbbi ilə əlaqəni məhz nur vasitəsilə yaradır. Qadınlar ədəbsiz geyinib cəmiyyət üçün çıxanda (indiki kimi) insanların üzündəki abır-həyə (nur) yoxa çıxır və allahdan uzaqlaşır (duaları qəbul olunmur). Beləliklə, qadınların geyim mədəniyyəti ilə cəmiyyətin nurlanması birbirinə bağlı olduğundan, rəbbim geyim barədə məhz «Nur» (24) sürəsində bəhs edir: «**Mömin kişilərə və qadınlara de ki, gözlərini haram buyrulmuş şeylərdən çevirsinlər (naməhrəmə baxmasınlar), ayıb yerlərini (zinadan) qorusunlar (və ya örtülü saxlasınlar). Bu onlar üçün (ədab-ərkan baxımından) daha yaxşıdır. Şübhəsiz ki, Allah onların nə etdiklərindən xəbərdardır!**» (Nur surəsi, 30-31).

«**Ya Peyğəmbər! Zövcələrinə, qızlarına və möminlərin övrətlərinə de ki, (cariyələrə oxşamasınlar deyə) örtüklərini örütsünlər. Bu onların (cariyələrdən) tanınması üçün daha münasibdir.**» Quran, 33:59.

İndi isə Quranın «**Dəmir**» surəsi ilə dövri sistemi-
In eyni adlı **dəmir** elementi arasındakı əlaqəyə diqqət yetirək. Bunun üçün dəmir elementinin atom kütləsi olan 55 ədədindən, sıra nömrəsini (26) çıxdıqda $(55-26=29)$, alınan 29 ədədi «**Dəmir**» surəsinin ayələrinin cəmini göstərir.

Bu və digər hesablamalar onu sübut edir ki Quranın 114 surədən və 6236 ayədən ibarət olması heç də təsadüfi olmayıb, Allahın elminə və iradəsinə tabedir. Bu faktlar, həmçinin başqa elmlər kimi, kimya elminin də Allaha məxsus olduğunu və mənbəyinin Quranda olduğunu bir daha sübut edir.

«**And olsun ki Allah bunları hesablamış və təkrar-təkrar saymışdır.**» Quran, «*Məryəm*» surəsi 94.

Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, Mendeleyevdən qabaq yaşamış bir çox kimya alimləri elementlərin dövri cədvəlini yaratmağa çalışsalar da ömürlərinin sonuna qədər buna nail ola bilməmişlər. Bu cədvəli necə kəşf etməsi barədə suala cavab verərkən, Mendeleyev bildirmişdir ki, cədvəl ona Bakıda olarkən, yuxuda vəhy yolu ilə göstərilmişdir. Səhər tezdən oyanan alim, ona yuxuda vəhy olunan cədvəli kağıza köçürmüşdür. Lakin cədvəldəki bəzi suallara nə özü, nə də ondan sonra gələn alimlər cavab tapa bilməmişlər. Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, yuxarıda oxuduğunuz kimyəvi hesablamalar da bu sətirlərin müəllifinə həmin yolla (Mendeleyevə öyrədilən kimi) öyrədildi və kimyacılar indiyədək cədvəldə axtardıqları sualların cavabını məhz bu hesablamalarda tapa bilirlər.

The image shows a detailed periodic table of elements. The title of the table is "D.I. Mendeleev'in dövri elementlər sistemi". The table is organized into periods and groups. Below the main periodic table, there are two smaller tables. The first one shows the oxidation states of various elements, and the second one shows the chemical symbols and names of the lanthanide and actinide series.

Surələrin və ayələrin nömrələnməsində olan qanunauyğunluğu anatomiya elmi də təsdiq edir

Həmçinin 55 rəqəmi ilə nömrələnmiş «Rəhmlı Allah» surəsi ilə Mendeleev cədvəlinin 55-ci xanasında yerləşən Seziüm elementi arasındakı riyazi bağlılığa diqqət yetirək: Seziümün nisbi atom kütləsindən (133), sıra nömrəsini (55) çıxdıqda, alınan rəqəm «Rəhmlı Allah» surəsinin ayələrinin cəmi olan 78 ədədini göstərir:

$$133-55=78$$

Bu və digər hesablamalar göstərir ki, surələrin və ayələrin nömrələnməsi təsadüf olmayıb, böyük hikmətə malikdir. Bu hikmətlərdən daha birinə vaxif olmaq üçün Quranın 36-cı –«Ya Sin» surəsini təhlil edək: surənin adı bir çox alimlər tərəfindən «İnsan» kimi tərcümə olunur. Həmçinin Quranda İlyas Peyğəmbərdən söhbət gedərkən bir yerdə «İlyasin» deyə müraciət olunur (37:130). Buradan görünür ki, «Ya Sin» deyəndə, söhbət kamil insandan gedir. «Ya Sin» sözünü «Yaradan-Silən» kimi də tərcümə etsək yanlışdır (düzgünün Allah bilir). Bildiyimiz kimi, kainatın idarə olunma qanunları fizikanın qanunları ilə üst-üstə düşür. Kainatda enerjinin mənbəyi (Allah) ilə mənsəbi (insan) arasında ötürücülük vəzifəsini kamil insanlar-peyğəmbərlər həyata keçirirlər. Fizikada isə bu funksiyaları transformatorlar yerinə yetirir. Bildiyimiz kimi, kamil insanın qəbul etdiyi vəhy (enerji) bir neçə formada–gizli səs, siqnal, ilham və s. daxil

olur. O bu informasiyanı cəmiyyətə ötürərkən, daxil olan formada və həcmdə deyil, sözə və yaxud yazıya ÇEVİRMƏKLƏ və insanların şüuru səviyyəsində (həzm edə biləcəyi qədər) ötürür. Fizikada transformatorun da iş prinsipi bu cürdür. «Transformator» sözü transformasiya sözündən yaranıb ki, tərcüməsi “**çevirmə**” deməkdir. Funksiyası isə mənbədən qəbul etdiyi yüksəkərginlikli enerjini alçaqərginlikli enerjiyə çevirib, mənsəbə ötürməkdən ibarətdir. Kamil insanla transformatorun funksiyasında olan bu eynilik rəqəmlərdə də özünü göstərir. Belə ki, insanın anatomik quruluşuna nəzər saldıqda, 5 duyğu üzvü, 5 oma və 5 bel fəqərəsi, baş-beyində 5 şöbə olduğu görünür. Həmçinin insan gündə 5 dəfə ibadət edir. Bu 5 amilin hamısını özündə əks etdirən kamil insanın Qurandakı rəmzi **36** rəqəmidir (“**Ya Sin**”). Transformatorada isə bir qayda olaraq 5 vəziyyət olmaqla hər vəziyyətdə **36** sarğı olur.

Ümumiyyətlə, transformatorlar iki cür olur: yüksəldici və alçaldıcı. İkinci qrup haqqında yuxarıda bəhs etdik ki, qəbul etdikləri gərginliyi azaldıb, mənsəbin tutumuna uyğun (**220**) ötürürlər. Bu cür transformatorlar yaşayış məntəqələrinin içərisində yerləşir. Yüksəldici transformatorlar isə quruluşuna və funksiyasına görə ikincilərdən fərqlənir. Belə ki, onların ötürdükləri gərginlik, qəbul etdiklərindən qat-qat artıq olur. Onlara nəinki cihaz birləşdirmək, hətta yaxınlaşmaq belə mümkün deyildir (gərginlik insanı məsafədən məhv edir). Onun üçün də belə transformatorlar yaşayış yerlərindən

kənarda yerləşdirilir və onlarla əlaqə məhəlli (alçaldıcı) transformatorların vasitəsi ilə qurulur. Bunun misalı ilahiyat sistemindəki vəhy (enerji) gətirən mələklərdir ki, adi insan nəinki onlarla əlaqə yarada bilməz, hətta kənardan görsə belə, mələyin enerji və informasiya yükünə tab gətirməyib, məhv olar. (Peyğəmbərdən bəhs edən hədislərdə, onun mələyi görərkən və ya səsinə eşidərkən titrədiyi (vibrasiya) təsvir olunur). Odur ki, bu cür hallara dözmək üçün vəhy qəbul etməzdən əvvəl kamil insanın qəlbi açılıb genişləndirilir. Yəni, enerji və informasiya götürmə qabiliyyəti (tutumu) artırılır. Bu barədə Quranın «**Genişlənmə**» (94) surəsində deyilir: – «**Məgər biz sənə köksünü (qəlbini) açıb genişləndirmədikmi?!**» (94:1).

Sözü gedən mövzu kimya elmində də öz əksini tapır. Belə ki, Mendeleev cədvəlinin **36**-cı (!) elementi kriptonudur. Təsirsiz qaz olan bu kimyəvi element **ışılqanmanı** (!) gücləndirdiyindən, ondan bəzi elektrik lampalarında istifadə edilir. Belə lampalar kiçik ölçüdə olmaqla, ətrafa güclü işıq saçır və davamlığı yüksək olur. Kripton lampalarından **radio-mayaklarda** (!) və **radiolakatorlarda** istifadə edilir ki, bu obyektlərin də funksiyası ilə kamil insanın funksiyası (informasiya qəbuletmə və yolgöstərmə) arasında çox böyük oxşarlıq vardır.

“*And olsun ki, Allah bunları hesablamış və təkrar-təkrar saymışdır.*” Quran, “*Məryəm*” surəsi, 94.

Enerji (ruh) daşıyıcısı olan insanın anatomik quruluşu 220 sümüyün birləşməsindən ya-

ranıb. Fizika elmində də 220 ədədi enerji rəmzi kimi qəbul edilir. Yəni, anatomik quruluşumuzda olduğu kimi, məişətimizdə də işlətdiyimiz bütün cihazların üzərində 220 ədədi həkk olunub.

Quranın surələrinin və ayələrinin düzülüşündə Allahın əli olduğunu ballistika elmi də sübut edir

İnsanın anatomik quruluşunda olan çoxsaylı hikmətlərdən biri də barmaq izləridir. Belə ki, bu günədək dünyaya saysız-hesabsız insanlar gəlib getsə də, onların heç birinin barmaq izləri bir-birinə bənzəmir. Quranda barmaqların uclarından bəhs edərək bildirilir ki, Qiyamət günü insanlar dirilərkən, həmin izlər olduğu kimi bərpa olacaqdır: «**Bəli, Biz onun barmaqlarını da (barmaq izlərini) düzəltməyə qadirik!**» (*Quran 75: 4*) Burada diqqət çəkən məqam ondan ibarətdir ki, bu ayə Quranın (başdan saydıqda) **5555**-ci ayəsidir. Maraqlıdır ki, insanda iki əl, iki ayaq olmaqla, hər birində 5 barmaq var və onların dördünü yanaşı qoyduqda **5555** rəqəmi alınır.

Bu və digər hesablamalar bir daha sübut edir ki, münafıqların fikirləşdiyinin əksinə olaraq, Peyğəmbərimiz Qurana özünə sərf edən heç bir kəlmə əlavə etməmiş və müqəddəs kitabın nazil olması kimi, sonradan düzülməsi də birbaşa Allahın nəzarətində olmuşdur:

“**Biz hər şeyi sayıb yazmışıq**”(78:29)

İnsan məscidə bənzəyir

İnsanın anatomik quruluşunda olan İslamın digər əlamətinə nəzər salaq: belə ki, Haqq dərğahına əl qaldıran mömin insana fikir versək, iki qolları qoşa minarəyə, başı gümbəzə, sinəsi (qəlbi) otağa bənzəməklə məscidi xatırladır. «**Bir insanın qəlbini sındırmaq, bir məscidi uçurtmağa bərabərdir.**» atalar sözü də bu hikmətdən qaynaqlanır.

Allah-taala buyurur:–«**İnsan Mənim sirrimdir, Mən də insanın sirriyəm**». (*Qüdsi hədislərdən*)

Həm insanda, həm də fizikada enerjinin yaranması prosesi üst-üstə düşür. Belə ki, müqəddəs Həcc Ziyarətində olanlar və yaxud bu prosesi bəsirətlə müşahidə edənlər belə bir halın şahidi olurlar ki, zəvvar Kəbə evinin ətrafına fırlandıqca, vəcdə gəlir və sanki bu **fırlanmadan** onun ruhu, mənəviyyatı cilalanır və parlaqlığı (işığı) artır. Qəlbində Allaha qarşı sevgi, məhəbbət artır. Özündən asılı olmayaraq, insanda bir enerji yaranır. Fizika elmində də enerjinin yaranmasına bəsirətlə fikir versək, Kəbə ətrafında baş verən prosesi burada da aydın görmək olar. Belə ki, elektrik stansiyalarında enerji **fırlanmadan** (!) yaranır.

Quran insanın “texniki pasportu”dur

Böyük Yaradan insanı yaratdıqdan sonra, onun fəaliyyətini nizamlamaq, insanlarla münasibətlərini, davranışlarını, əxlaqını, mənəviyyatını kamilləşdirmək üçün səmavi kitabları – o

cümlədən, ən Ali kitab olan və özündən əvvəlki kitabları özündə əks etdirən QURANI göndərdi. Və orada yazılanlara əməl etmək bəşəriyyətə vacib sayıldı. Necə ki, hər bir ixtiraçı alim yaratdığı cihazın (və yaxud texnikanın) necə idarə olunması üçün onun texniki pasportunu yazıb, ona riayət etməyi tapşırır. Bu tapşırığa riayət etməyəndə cihazın fəaliyyətində problem yarandığı kimi, Quranda da yazılanlara əməl etməyəndə, insanın həyatında (cəmiyyətində) problemlər yaranır. Maraqlıdır ki, insanlar məişətdə istifadə etdikləri cihazın texniki pasportunda yazılanlara ciddi əməl etdikləri halda, öz fəaliyyətlərində problem yaranmaması üçün Quranda yazılanlardan – İlahi məsləhətlərdən faydalanmırlar.

Cəmiyyət niyə çürüyür?

Allahın yaratdığı hər bir nemətin özünəməxsus hikmətləri vardır. Biz o nemətlərdən istifadə edərkən, çox vaxt bu hikmətin fərqi varmırıq. Məsələn nara diqqətlə fikir versək, görərik ki, o cəmiyyətə işarədir. Allah-təala narın hər bir dənəsinin qidasını kapiliyyarlar vasitəsi ilə özünə göndərdiyi kimi, cəmiyyətin hər bir fərdinin də ruzisini özünə göndərir. Amma təəssüf ki, narın dənələrindən fərqli olaraq, insanlar özlərinə göndərilən ruziyə qane olmayaraq, bir çox hallarda başqalarının da ruzisinə şərik olmağa, başqalarını əzməyə çalışırlar.

Narın təbəqələri arasında olan pərdə isə, onu çürüməkdən qoruyur. Nə vaxt ki, insan cəmiyyətində təbəqələr arasında pərdələr götürülür, həmin vaxt mənəvi aşınma və cəmiyyətin çürüməsi baş verir.

Həm şərq, həm də qərb yozucularına görə nar ruzi-bərəkət rəmzi sayılır. İnsanlar böyük-küçük arasında pərdə saxlamalıdırlar ki, cəmiyyətdən ruzi-bərəkət çəkilməsin.

“Biz bu məsələləri insanlar üçün çəkirik. Onları yalnız (haqqı) bilənlər anlayar” Quran, 29:43.

Qurandakı hikmətləri kibernetika elmi də təsdiq edir

Kamil insan olan Həzrət Məhəmməd əley-hissələmin həyatı ilə tanış olanlar belə bir epizodu xatırlayırlar ki, ilk vəhyi gətirən Həzrət Cəbrail üç dəfə «Oxu» dedi və hər dəfə eyni cavabı aldı: «Oxuya bilmirəm». Sonra isə Mələk Peyğəmbəri sıxdı və Peyğəmbər oxumağa başladı. Maraqlı deyilmi? Anatomik və bioloji cəhətdən bizdən heç nə ilə fərqlənməyən əcdadımızı sıxdıqdan sonra indiyədək tanımadığı bir əlifbanı oxuyur. Bəs bu hal indi niyə mümkün olmasın? Bəlkə mümkündür, biz bilmirik?

Bu gün insanların əksəriyyəti xarici informasiya məkanına (mənbəyinə) çıxmaq üçün İnternet xidmətindən istifadə edir. Sual yaranır: insanın surəti olaraq yaradılan kompüterdə xarici informasiya aləminə (internetə) çıxış varsa, bəs əslində (insanda)

niyə olmasın? Və bir sual da yaranır: Əslində olmayan bir şey surətə düşə bilərmə? Xeyr! Elə isə kompüterdə sıxdığımız «w» nöqtəsini insanda axtarmaq lazım deyilmi?

İnsanda təbabətə məlum olan minlərlə nöqtə vardır ki, onlardan «mesaj göndərməklə» istənilən daxili orqanın tonusunu (enerjisini) artırmaq və onun pozulmuş fəaliyyətini tənzimləmək mümkündür.

Bəs ruhumuza necə? Ona hansı nöqtədən «mesaj göndərmək», komanda vermək, Ali Enerji və Informasiya Mənbəyinə «qoşmaq» mümkündür? Əgər Allahın bəxş etdiyi elmlə bu nöqtələri üzərimizdə tapsaq və sayı üç olan bu nöqtələri hər əlimizin üç barmağı ilə basarkən (sıxarkən) barmaqlarımız fəzada «www» formasını alsın və verilən «komanda» nəticəsində ruhumuz paralel aləmə – informasiya və enerji məkanına «çıxıb», öz Mənbəyi ilə təmas yaratsa, yuxarıdakı çətin sualların cavabı tapılmazmı?

Bildiyimiz kimi insan həyəcanlı (qorxulu) informasiya qəbul etdikdə, bu həyəcana ilk reaksiyanı mədə və bağırsağ verir. Yəni mədədə spazma (sıxılma) yaranır və bağırsağa sancı ötürür. Bu hal insanın alt kopiyası olan kompüterdə də özünü aydın göstərir. Belə ki, insan anatomiyasına diqqətlə fikir versək, xəbəri ilk qəbul edən orqanın – mədə və bağırsağın quruluşunun «@» formasında olduğunu aydın görmək olar. Maraqlıdır ki, kompüter də internetdən (informasiya mənbəyindən) qəbul etdiyi informasiyanı «@» işarəsi altında qə-

bul edir və ötürür.

Araşdırmalarımız göstərir ki, insandakı üç nöqtəni hər əlin üç barmağı ilə birləşdirməklə (www), istənilən vaxt bəsirət gözünü açıb, paralel aləmdə olan nuru ziyarət etmək mümkündür. O ki, qaldı mədənin üstündə olan «@» nöqtəsini sıxıb, ətrafa «komanda» verməyə, bundan yalnız Allahın icazəsi ilə və yalnız bir dəfə 1999-cu ilin dekabrında istifadə edilib (həqqi yəqinlik hasil olması üçün). Komandanın ünvanı isə Yer in cazibəsindən kənar da olan sputnik ötürücü stansiyası olub. Verilən komanda nəticəsində sputnikin fəaliyyəti bir dəqiqəlik dayandığından, Yerdə bütün rabitə, informasiya və translyasiyalar bir dəqiqəlik dayandı. O vaxt bu qeyri-adi hadisə barədə yayılan informasiyalar çox müəmmalı oldu.

Və nəhayət, aqillərin «kəşf», cahillərin isə «fantaziya» adlandıracağı bu yazını, ikincilərin üstünlük təşkil etdikləri bir dövrdə davam etdirməyə dəyərmə? Elə isə burada mən nöqtəni qoyuram (daha doğrusu sıxıram).

Paşa Yaqub

**Günəş tutulmaları bir qayda olaraq
ayın 29-da baş verir**

”Məgər göylərdə və yerdə olanların – Günəşin, Ayın və ulduzların, dağların, ağacların və heyvanların (hamısının), insanların isə bir çoxunun Allaha səcdə etdiyini görmürsənmi ?...” Quran “Həcc” surəsi, 18

Elm və peyğəmbərlik əsri olan XXI əsrdə baş verən Günəş tutulmalarının monitorinqini apararkən, maraqlı faktların şahidi oldum. Bu faktlar Günəş təqvimi ilə Ay (hicri-qəməri) təqvimini uzlaşdırdıqda üzə çıxdı. Yəni bu əsrdə baş verən (verəcək) astronomik hadisələrin tarixlərini internet saytlarından götürüb, hicri-qəməri (Ay) təqvimi ilə müqayisə etdikdə, məlum oldu ki, Günəş tutulmaları bir qayda olaraq ayın 29-da baş verir. Bu ədədin mənasını şərh etməzdən öncə, tərtib etdiyim cədvəli diqqətinizə çatdırıram:

SN	Günəş tutulmasının baş verdiyi tarixlər	
	Günəş təqvimi ilə	Ay təqvimi ilə
1	21 iyul 2001	29 rəbiül axır
2	14 dekabr 2001	29 ramazan
3	10 iyun 2002	29 rəbiül əvvəl
4	4 dekabr 2002	29 ramazan
5	3 aprel 2003	29 məhərrəm
6	31 may 2003	29 rəbiül əvvəl
7	24 noyabr 2003	29 ramazan
8	19 aprel 2004	28 səfər

9	14 oktyabr 2004	29 şaban
10	8 aprel 2005	28 səfər
11	3 oktyabr 2005	29 şaban
12	29 mart 2006	28 səfər
13	22 sentyabr 2006	29 şaban
14	19 mart 2007	28 səfər
15	11 sentyabr 2007	29 şaban
16	7 fevral 2008	29 məhərrəm
17	1 avqust 2008	29 rəcəb
18	26 yanvar 2009	29 məhərrəm
19	22 iyul 2009	29 rəcəb
20	15 yanvar 2010	29 məhərrəm
21	11 iyul 2010	29 rəcəb
22	4 yanvar 2011	29 məhərrəm
23	2 iyun 2011	29 cəmədiül axır
24	1 iyul 2011	29 rəcəb
25	25 noyabr 2011	29 zilhicə
26	21 may 2012	29 cəm axır
27	14 noyabr 2012	29 zilhicə
28	10 may 2013	29 cəm axır
29	3 noyabr 2013	29 zilhicə
30	29 aprel 2014	29 cəm axır
31	24 oktyabr 2014	29 zilhicə
32	20 mart 2015	29 cəmədiül əvvəl
33	13 sentyabr 2015	29 zilqədə
34	9 mart 2016	29 cəm. əvvəl
35	1 sentyabr 2016	29 zilqədə
36	26 fevral 2017	29 cəm. əvvəl
37	21 avqust 2017	29 zilqədə
38	15 fevral 2018	29 cəm. əvvəl

39	13 iyul 2018	29 şəvval
40	11 avqust 2018	29 zilqədə
41	7 yanvar 2019	29 rəbiül axır
42	2 iyul 2019	29 şəvval
43	25 dekabr 2019	29 rəbiül axır
44	21 iyun 2020	29 şəvval
45	14 dekabr 2020	29 rəbiül axır
46	10 iyun 2021	29 şəvval
47	4 dekabr 2021	29 rəbiül axır
48	1 may 2022	29 ramazan
49	25 oktyabr 2022	29 rəbiül əvvəl
50	20 aprel 2023	29 ramazan
51	14 oktyabr 2023	29 rəbiül əvvəl
52	9 aprel 2024	29 ramazan
53	3 oktyabr 2024	29 rəbiül əvvəl
		Və sair

Cədvəldən görünür ki, Günəş tutulmaları bir qayda olaraq ayın 29-da baş verir. Bunun mənasını anlamaq üçün 29 ədədinin hikmətinə nəzər salmaq. Əvvəlcə qeyd edim ki, 29 ədədi Yer əhlinə – yəni insanlara işarədir. Çünki yerin insan yaşayan quru hissəsi 29%-dir.

Quranın 29-cu surəsi “Hörümçək” adlanır və şər qüvvələrə, bugünkü mafiya və monopoliyalara işarədir. Bildiyimiz kimi bu gün Yer kürəsinin 29 %-də yaşayan insanlar şər qüvvələrin, mafiya qurduqları hörümçək torunda çabalamaqdadırlar. Qurani-kərimdə Günəş tutulması qiyamətin əlaməti olaraq qeyd edilir. XXI əsrdə bu əlamətin

(tutulmanın) 29 ədədi altında baş verməsi, artıq Yer əhlinə xəbərdarlıq kimi qəbul edilməlidir. Sübut üçün bildirim ki, 29-cu surə 69 ayədən ibarətdir. 69 ədədi isə **“Haqq olan qiyamət”** surəsinin sıra nömrəsi olduğundan, Quranda qiyamət rəmzi sayılır. Yəqinlik olması üçün daha bir dəlil gətirim ki, 29-cu ayə Quranda 69 dəfə keçir. (Yəni Quranın cəmi altmış doqquz surəsində 29-cu ayə var. Qalan surələrdə ayələrin sayı 29-dan azdır). Bütün bunlar onu göstərir ki, qiyamətin əlaməti olan Günəş tutulması riyazi yolla **“Haqq olan qiyamət”** (69) surəsi ilə əlaqələndir. Bütün bunlar qiyamətin yaxınlaşması haqqında insanlara xəbərdarlıq olmaqla yanaşı, həm də bu müqəddəs kitabın düzülüşünün (nömrələnməsinin) Allahın iradəsi altında baş verdiyini təsdiqləyir.

“And olsun ki, Allah bunları hesablamış və təkrar-təkrar saymışdır.” Quran, *“Məryəm”* surəsi 94.

2004-cü ildən başlayaraq dörd il dalbadal səfər ayının 28 də günəş tutulması Quranı vəhylə qəbul edən fəxri-kainat Peyğəmbərimiz Məhəmməd Əley-hissələmin həmin gün baş verən vəfatına işarədir.

Cədvəldə diqqət cəkən digər məqam ondan ibarətdir ki, hər bir Günəş tutulması **355** günün tamamında yenidən baş verir. Bu da Ay təqvimini ilə tam bir il deməkdir.

Maraqlıdır ki, bu hal dörd il dalbadal davam edir. Məsələn, 2004-2005-2006-2007-ci illərin Şaban ayının 29-da Günəş tutulub. Bütün bunlar bir daha onu göstərir ki, astronomik hadisələr təsadüfi deyil, xüsusi bir qanunauyğunluqla baş verir.

Burada sual yaranır ki, niyə məhs dörd dəfə təkrarlanır? Cavab olaraq qeyd edim ki, kainatın dörd cəhəti, təbiətin dörd fəslə var, həmçinin insan dörd ünsürdən (torpaq, su, hava, ruh) yaranıb. Eləcə də elm və ədəb mənbəyi olan Quran dördüncü səmavi kitabdır. Deməli Rəbbim Günəş tutulması ilə insanların (ağıl sahiblərinin) diqqətini bütün yaradılışın əks olunduğu Qurana yönəldir. Maraqlıdır ki, Quranın **“Günəş”** (91) surəsinin ilk dörd (!) ayəsində Allah-təala Günəşə and içir:

1. **“And olsun Günəşə və onun işığına”**
2. **“ And olsun (Günəşin) ardınca çıxan Aya .”**
3. **“And olsun onu (Günəşi) parlaq edən gündüzə”**
4. **“ And olsun onu (Günəşi) örtən gecəyə”**

Burada diqqət cəkən digər məqam, üçüncü ayənin mənasıdır. Yəni bu ayədən məlum olur ki, Günəşi parlaq edən, ona işıq verən əslində gündüzdür. (Bir az da dərinə getsək, Günəşi işıqlandıran əslində gündüzün nurudur. Bu nuru görə bilənlərə salam olsun !)

“And olsun ki, Allah bunları hesablamış və təkrar-təkrar saymışdır.” Quran, *“Məryəm”* surəsi 94

Ay tutulmaları bir qayda olaraq ayın 14-də baş verir

Günəş tutulmalarında olduğu kimi, Ay tutulmalarında da xüsusi bir qanunauyğunluq var və özündə böyük bir hikməti əks etdirir. Belə ki, internet saytlarından əldə etdiyim Ay tutulma-

larının cədvəlini Ay (hicri-qəməri) təqvimi ilə müqayisə etdikdə, yenə də heyrətdən donub qaldım. Məlum oldu ki, bütün Ay tutulmaları bir qayda olaraq ayın 14-də (Ay təqvimi ilə) baş verir. 14 ədədinin hikmətlərini şərh etməzdən öncə, Ay tutulmalarının cədvəlini hər iki təqvimlə diqqətinizə çatdırıram:

SN	Ay tutulmasının baş verdiyi tarixlər	
	Günəş təqvimi ilə	Ay təqvimi ilə
1	10 yanvar 2001	14 şəvval
2	5 iyul 2001	14 rəbiül axır
3	30 dekabr 2001	14 şəvval
4	26 may 2002	14 rəbiül əvvəl
5	24 iyun 2002	14 rəbiül axır
6	9 noyabr 2002	4 ramazan
7	16 may 2003	14 rəbiül əvvəl
8	9 noyabr 2003	14 ramazan
9	4 may 2004	14 rəbiül əvvəl
10	28 oktyabr 2004	14 ramazan
11	24 aprel 2005	14 rəbiül əvvəl
12	17 oktyabr 2005	14 ramazan
13	14 mart 2006	14 səfər
14	7 sentyabr 2006	14 şaban
15	4 mart 2007	14 səfər
16	28 avqust 2007	14 şaban
17	22 fevral 2008	14 səfər
18	17 avqust 2008	14 şaban

19	9 fevral 2009	14 səfər
20	7 iyul 2009	14 rəcəb
21	6 avqust 2009	14 şaban
22	31 dekabr 2009	14 mühərrəm
23	26 iyun 2010	14 rəcəb
24	21 dekabr 2010	14 mühərrəm
25	15 iyun 2011	14 rəcəb
26	10 dekabr 2011	14 mühərrəm
27	4 iyun 2012	14 rəcəb
28	28 noyabr 2012	14 mühərrəm
29	25 aprel 2013	14 cəmədiyül axır
30	24 may 2013	14 rəcəb
31	19 oktyabr 2013	14 zilhicca
32	15 aprel 2014	14 cəmədiyül axır
33	8 oktyabr 2014	14 zilhicca
34	4 aprel 2015	14 cəmədiyül axır
35	28 sentyabr 2015	14 zilhicca
36	23 mart 2016	14 cəmədiyül axır
37	16 sentyabr 2016	14 zilhicca
		və s.

Bu kodlaşdırılmış hadisələri təhlil edərkən, diqqətimizi başqa bir məqam cəlb etdi. Sual yarandı ki, hər ayda 30 gün olmasına baxmayaraq niyə məhz 14-cü günləri Ay tutulub? Xatırladım ki, 14 ədədi “İbrahim” surəsinin sıra nömrəsidir. Və İbrahim Peyğəmbər təkallahlığın (tovhidin) əsasını qoymaqla, kitab verilmiş bütün peyğəmbərlərin babasıdır. Ayın 14-cü günləri astronomik hadi-

sələrin təkrarlanmasında məqsəd bəşəriyyətin diqqətini Quranla yanaşı, həm də İbrahim Peyğəmbərə yönəldir.

“Biz hər şeyi sayıb yazmışıq.” (78: 29)

14 ədədindən söhbət gedərkən maraqlı bir tarixi faktı diqqətinizə çatdırım ki, Məhəmməd (s) dünyaya təşrif gətirən gecəsi, zalım şah olan fars hökmdarı Nuşirəvanın sarayından 14 (!) sütun uçdu. Hadisəni şərh etmək üçün saraya toplaşan mü-nəccimlər və bilicilər belə qərara gəldilər ki, səmavi kitablar vasitəsi ilə xəbəri qabaqcadan verilən Peyğəmbər artıq dünyadadır və Nuşirəvanın hakimiyyəti süqut edəcək. Aradan heç iki il keçmədi ki, verilən proqnoz özünü doğrultdu və Sasanilər dövləti dağıldı.

“İbrahim” surəsinin rəmzi olan 14 ədədi Quranda çox böyük tarazlıq yaradır. Belə ki, “Rəhimli Allah” surəsinin sıra nömrəsi olan 55 ədədi bu müqəddəs kitabda 41 dəfə keçir (cəmi qırx bir surədə 55-ci ayə var). Eyni zamanda 41 ədədi Quranda 55 dəfə keçir (kitabın cəmi əlli beş surəsində 41-ci ayə var). Bunların fərqi isə 14 ədədinə bərabərdir: $55-41=14$. Beləliklə də 14 ədədi tarazlıq (balans) rəmzi sayılır. Məlumdur ki, bəşər yaranandan Xeyirlə Şər arasında həmişə balans olmuşdur. Bəşər tarixinin elə mərhələləri də olmuşdur ki, Xeyirlə Şər arasında mövcud balans (birincinin ziyanına) pozulmuşdur. Peyğəmbərlər tarixini araşdırdıqda, məlum olur ki, onların zühuru da məhz belə mərhələlərdə baş verir. Yəni Allah-təala Xeyirlə Şər arasında pozulmuş tarazlığı peyğəmbərlər va-

sitəsi ilə bərpa edir. Bu gün də Yerdə Xeyirlə Şər arasında tarazlığın pozulması göz önündədir. Artıq haqq-ədalət demək olar ki, qalmayıb. Yerdəki bu vəziyyət Allah-taalanın qəzəbinə səbəb olmuşdur. Araşdırmalarımız göstərir ki, son vaxtlar baş verən təbii fəlakətlər və müəmmalı təyyarə qəzaları da məhz bu qəzəbin təzahürüdür. Bunu sübut edən faktları aşağıda diqqətinizə çatdıracağam.

Günəş tutulmalarının cədvəlində olduğu kimi, Ay tutulmalarının da cədvəlində tutulmalar arasında interval **355** gündür ki, bu da (Ay təqvimini ilə) bir il deməkdir. Bu fakt Ay tutulmalarındakı nizamı, qanunauyğunluğu sübut etməklə yanaşı, həm də diqqətimizi yaradılışın əks olunduğu və dördüncü səmavi kitab olan Qurana yönəldir. Qeyd edim ki, Quranın “Ay “ (54) surəsində eyni ayə dörd (!) dəfə təkrar olunur:

“And olsun ki, Biz Qurani (ondan) ibrət almaq (öyüd nəsihət qəbul etmək) üçün belə asanlaşdırdıq. Amma heç bir ibrət alan (ondakı elmdən, ədəbdən faydalanan) varmı?!” “Ay” surəsi 17-22-32-40-cı ayələr.

Ayədən görünür ki, Rəbbim insanların Quran ədəbini, əxlaqını qəbul etmələrini istəyir. İnsanların isə Qurana biganə yanaşmaları yerdə zəlzələlərə və təyyarə qəzalarına səbəb olur və bütün bunlar riyazi yolla Ay tutulmalarına bağlanır. Bunu aşağıdakı cədvəldən də görəcəyik.

XXI əsr kamillik əsridir

İndi isə diqqətinizi Quranın səhifələnməsində olan hikmətə cəlb etmək istəyirəm.

Bildiyimiz kimi, “Peyğəmbərlər” surəsi Quran-da 21 ədədi ilə nömrələnib. Peyğəmbərlər, elm verilmiş şəxslər olduğundan, 21 ədədi də elm, peyğəmbərlik rəmzi sayılır. Xoşbəxtlikdən qismətimizə elm, peyğəmbərlik rəmzi olan 21-ci əsrdə yaşamaq düşüb. Odur ki, bu əsrdə insanların elmi artdıqca, Allah-təalanın hikmətlərini daha dərinədən anlamağa çalışırlar. Araşdırmalarımız göstərir ki, elm əsri olan 21-ci əsrdə baş verən astronomik hadisələr–Günəş və Ay tutulmaları ELM MƏNBƏYİ olan Quranın səhifələrinin sayına – 286 ədədinə bağlıdır.

*Quranın səhifələnməsində
xüsusi bir qanunauyğunluq var*

Ötən fəsildə qeyd etdim ki, Quranın orijinalı 286 səhifədən ibarətdir. Belə ki, Quran nazil olandan, keçən əsrə qədər çap olunan və yaxud üzü köçürülən bütün Quranlar harada çap olunmasından asılı olmayaraq 286 səhifədə yerləşdirilib. (Təəssüf ki, son dövrlərdə bu prinsipə əməl edilmir.)

Bunun təsadüf olmadığını, xüsusi bir qanunauyğunluğa tabe olduğunu sübut etmək üçün aşağıda bir neçə dəlil gətirəcəm.

*Dini bayramlar Quranın səhifələrindəki
hikməti təsdiq edir*

Quranda təsbit olunmuş İslamın iki böyük bayramı – Qurban və Ramazan bayramları arasında olan günlərin sayı bir qayda olaraq (Qurban bayramından sayılmaqla) 286 gündür ki, bu da Quranın səhifələnməsinin Allahın elminə tabe olduğunu sübut edir.

*Quranın səhifələnməsindəki qanunauyğunluğu
biologiya elmi də təsdiq edir*

İnsanın ana bətnində yarandığı günlərin sayının 286 gün olduğunu biologiya elmi ilə sübut etmək mümkündür: toxumun bətnə çatması 6 gün + bətnə normal inkişaf 280 gün=286 gün. Buradan görünür ki, Allah-təala insanı ana bətnində Quranın hər səhifəsinə bir gün hesabı ilə saxlayır. Bu da müqəddəs kitabın səhifələnməsində olan hikməti sübut edir.

*Quranın səhifələnməsində olan hikmət
təqvimdə də özünü büruzə verir*

Quranın dəlillərimizdən qanunauyğunluğunu sübut edən sahələrdən biri də təqvimdir. Belə ki, hər gün istifadə etdiyimiz təqvimə diqqətlə fikir versək, indiyədək fərqi nə varmadığımız hey-rətəmiz bir faktın şahidi olarıq. Belə ki, Ay təqvimi ilə il 21 martda, Günəş təqvimi ilə isə 31 dekabrda

tamamlanır. Hər iki günü insanlar bayram kimi qeyd edir. Bu iki bayram arasında da qalan günlərin sayı bir qayda olaraq (Novruz bayramından sayılmaqla) 286 gün olur ki, bu da Quranın səhifələrinin sayını göstərir və müqəddəs kitabın səhifələnməsindəki prinsipin təsadüf olmadığını sübut edir.

“And olsun ki, Allah bunları hesablamış və təkrar-təkrar saymışdır.” Quran, “Məryəm” surəsi 94

Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, Quranın “İnək” surəsi 286 ayədən ibarətdir. Bu da təsadüfi deyil (ümumiyyətlə, Quran məntiqinə görə həyatda təsadüf yoxdur). Çünki elmə məlumdur ki, inəyin anatomik quruluşu 286 sümüyün birləşməsindən yaranmışdır. “İnək” surəsində Rəbbim, Firoonun zülmündən cana doyan xalqa, xilas olmaq üçün Musa peyğambər vasitəsiylə xəbəri göndərilən qurbanlıq inəyin əlamətlərindən bəhs edir:

“Yadınıza gətirin o vaxtı ki, Musa öz qövmünə: “Allah sizin bir inək kəsmənizi əmr edir!” – dedi. Onlar isə: “Bizi məsxərəyəmi qoyursan?” – dedilər” (Musa da) “Allah özü məni cahil olmaqdan saxlasın!”- dedi.” “İnək” surəsi, 67-73-cü ayələr.

Sonrakı ayələrdə inəyin əlamətlərindən bəhs edərək, tünd sarı (qızılı), görənlərə xoş gələn, qüsursuz, 3-4 yaş arasında, kələ görməyən, bağlı saxlanmayan, tarla sürməyən bir inək (düyə) olduğu bildirilir.

Qurbanlıq inəkdən bəhs edən surənin 2 rəqəmiylə nömrələnməsində də bir hikmət vardır. Belə

ki, Rəbbim hər şeyi cüt yaradıb (həyatda hər şey ikidi), o cümlədən sözü gedən qurbanlıq inək də **ikinci** dəfə kəsiləcəkdir. Hesblamalarımız göstərir ki, maddi, mənəvi böhran keçirən və zalımların zülmündə çabalayan bəşəriyyət xilas olmaq üçün ikinci (!) surədə əlamətləri göstərilən inəyi (düyəni) tapıb ikinci dəfə qurban kəsməlidir.

“Yadınıza gətirin o vaxtı ki, Musa öz qövmünə: “Allah sizin bir inək kəsmənizi əmr edir!” – dedi. Onlar isə: “Bizi məsxərəyəmi qoyursan?” – dedilər” (Musa da) “Allah özü məni cahil olmaqdan saxlasın!”- dedi.” “İnək” surəsi, 67-73-cü ayələr.

Quranın səhifələnməsindəki qanunauyğunluğu astronomiya elmi də sübut edir

Bildiyimiz kimi Ay və Günəş tutulmaları Quranda qiyamətin əlaməti kimi qeyd olunub və insanlara xəbərdarlıq (siqnal) olduğu bildirilir. XXI əsrdə baş verən astronomik hadisələrin (xəbərdarlıqların) monitorinqini apardığım zaman məlum oldu ki, bu əlamətlər 286 ədədinin üç misli olan **858** (!) ədədi altında təkrarlanır. Oxucuların (ələlxüsus astronomların) marağına səbəb olacağını nəzərə alıb, monitorinqin nəticələrini aşağıdakı cədvəldə təqdim edirəm.

Hər iki cədvəldən görünür ki baş verən Günəş və Ay tutulmaları heç də təsadüf olmayıb, xüsusi bir qanunauyğunluğa tabedir. Bu qanunauyğunluq isə riyazi yolla Quranın səhifələrinə bağlanır. Burada 286 ədədi üç dəfə təkrar olunur ki, (286+286+286) bu da 858 ədədinə bərabərdir. Başqa sözlə desək, astronomik hadisələr “Quran”, “Quran”, “Quran” deməklə, Yer əhlinin (bəşəriyyətin) diqqətini bu müqəddəs kitaba və onun hökmlərinə tabe olmağın vacibliyinə yönəldir.

“Yoxsa sizi qorxutmaq (xəbərdar etmək) üçün içərinizdən olan bir adam vasitəsilə Rəbbinizdən sizə bir xəbərdarlıq gəlməsinə təəccüb edirsiniz? Xatırlayın ki, Allah sizi Nuh tayfasından sonra onun yerinə gətirdi, sizi xilqətə (onlardan) daha güvvətli etdi. Allahın nemətlərini yada salın ki, bəlkə, nicat tapasınız!” Quran, 7:69.

Təyyarə qəzaları riyazi yolla astronomik hadisələrə və Qurana bağlanır

Araşdırmalarımız göstərir ki, XXI əsrdə baş verən anomal hadisələr və müəmmalı təyyarə qəzaları məhz astronomik xəbərdarlıqlara əhəmiyyət verməməyin nəticəsidir. Bunu sübut etmək üçün kütləvi informasiya vasitələrində çap olunan təyyarə qəzalarının və anomal hadisələrin siyahısını diqqətinizə çatdırıram.

Cədvəldən görəcəksiniz ki, astronomik hadisələr kimi təyyarə qəzaları da Quranın səhifələrinin (286) üç misli olan **858** ədədi ilə bir-birinə bağlanır.

Həmçinin qəzaya uğrayan təyyarələrin üzərindəki marka Ay tutulmasından keçən günlərin sayını göstərir. Məsələn:

1. 2003-cü ilin avqustun 18-də Almaniyanın Frankfurt aeroportundan Kanada istiqamətində havaya qalxan “Boinq-747” təyyarəsində qəza vəziyyəti yarandığından, yarı yolda yerə enməli oldu. Bu hadisənin **858**-ci günü –2005-ci il dekabrın 23-də Bakıda “AN-140-100” təyyarəsi qəzaya uğradı. Maraqlıdır ki, 2002-ci ilin də eyni tarixində, (23 dekabrda) eyni saatında və eyni dəqiqəsində eyni markalı təyyarə (“AN-140-100”) İran ərazisində qəzaya uğramışdı. Bu iki eyni markalı, eyni tarixli və eyni dəqiqəli qəzalar arasında 1098 gün fərq vardır ki, bundan da təyyarənin markasındakı ədədi (140-100) çıxdıqda, yenə də Quranın səhifələrinin üç misli olan **858** ədədi alınır:

$$1098 - 140 - 100 = 858$$

2. 30 dekabr 2001-ci il tarixli Ay tutulmasının **737**-ci günü (03.01.04 tarixdə) **Misirdə** “Boinq-737” təyyarəsi qəzaya uğrayaraq dənizə düşdü. Bu qəzanın **717**-ci günü (20.12.05 tarixdə) Amerikada “Boinq-717” təyyarəsi qəzaya uğradı. Amerikadakı qəzanın **286**-cı günü daha bir “Boinq-737” təyyarəsi Braziliyada (30.09.06) qəzaya uğradı. **Misirdəki** sözü gedən qəzanın **737**-ci günü isə, Ukraynadan Bakıya uçan “Boinq-737” təyyarəsi yarı yolda qəza eniş etdi (08.01.06).

Bu tarix Meksika dövlətinin bir neçə gün qararığa qərq olmasına səbəb olan müəmmalı enerji

qəzasının və Amerikadakı vertolyot qəzasının (03.09.03) **858**-ci günü idi.

3. 24 sentyabr 2003-cü il tarixdə Danimarka və İsveçrədə baş verən müəmmalı enerji qəzası hər iki dövlətin ərazisini qaranlığa qərq etdi. Metro da daxil olmaqla bütün nəqliyyat vasitələri dayandığından, hər iki ölkədə böyük bir həyəcan yaşandı. Bu hadisənin də analoqu **858** gündən sonra – 29 yanvar 2006-cı ildə Azərbaycanda baş verdi. Belə ki, həmin gün Azərbaycanın bütün elektrik stansiyalarında eyni anda baş verən müəmmalı qəza səbəbindən, Bakı da daxil olmaqla respublikanın bütün rayonları qaranlığa qərq oldu. Metro və digər nəqliyyat vasitələri dayandığından, ölkədə böyük bir həyəcan yaşandı.

“And olsun ki, Allah bunları hesablamış və təkrar-təkrar saymışdır.” Quran, “Məryəm” surəsi 94

4. 26 dekabr 2003-cü il tarixdə (Ay tutulmasının **727-ci** günü) Amerikada “Boinq -**727**” sərnişin təyyarəsi qəzaya uğradı. Bu müəmmalı hadisənin **858**-ci günü isə Ermənistanın “A-**320**” sərnişin təyyarəsi qəzaya uğradı (03.05.06). Xatırladım ki, Ermənistandakı qəzadan **320** gün qabaq (18 iyun) Amerikada başqa bir təyyarə qəzası baş vermişdi.

5. 4 mart 2004-cü il tarixdə Bakıda “İL-**76**” təyyarəsi qəzaya uğradı. (Hadisənin **76-cı** günü (18 mayda) Azərbaycanın daha bir İL-**76** təyyarəsi qəz-

ya uğradı) Bu qəzanın **858**-ci günü - 9 iyul 2006-cı il tarixdə Yerdə bir gündə 5 ədəd təyyarə qəzaya uğradı. Oxucuları yormamaq üçün, bunlardan ikisinin markasını şərh edəcəm. Belə ki, həmin gün Rusiyaya məxsus iki ədəd “A-**310**” sərnişin təyyarəsi qəzaya uğradı. (Birində sərnişinlər salamat xilas edildi). Təyyarələrin markalarını topladıqda (310+310) **620** ədədi alınır. Maraqlıdır ki, qəzanın baş verdiyi 9 iyul tarixi, Ay tutulmasının (28.10.04) **620**-ci günüdür. Xatırladım ki, bu qəzalardan **310** gün qabaq İndoneziyada sərnişin təyyarəsi qəzaya uğramışdı.

Burada diqqət çəkən digər məqam ondan ibarətdir ki, bu qəzalar 24 iyun 2002-ci il tarixli astronomik xəbərdarlığın (Ay tutulmasının) **1478**-ci günüdür ki, bundan da qəzaya uğrayan təyyarələrin markalarını çıxdıqda yenə də təkrar rəmzi olan **858** ədədi alınır:

$$1478 - 310 - 310 = 858$$

9 iyul tarixi, əsrin ilk ay tutulmasının 2007-ci günüdür ki, bundan da bəşəri dəyərlər rəmzini (669) çıxdıqda yenə də bəşəri dəyərlər rəmzi alınır və Yer əhlinin diqqətini bu dəyərlərə təslim olmağın vacibliyinə yönəldir:

$$2007 - 669 - 669 = 669$$

“And olsun ki, Biz sizin kimiləri çox məhv etmişik. Amma heç bir ibrət alan (öyüd-nəsihət qəbul edən) varmı?!” Quran, 54:51.

6. 25 avqust 2004-cü il tarixdə Rusiyaya məx-

sus “Tu-134 ” və “Tu-154” təyyarələri eyni gündə qəzaya uğradı. Bu qəzaların **858**-ci günü isə – 2007-ci il yanvarın 2-də İndoneziyada “Boinq-737” təyyarəsi qəzaya uğradı. Bu qəzada diqqət çəkən digər maraqlı məqam ondan ibarətdir ki, hadisənin baş verdiyi tarix, İndoneziyada yüz minlərlə insanın həyatına son qoyan zəlzələ və sunaminin (26.12.04) **737**-ci günüdür. Sözü gedən sunami fəlakətinin **858**-ci günü isə (2007-ci il mayın 4-də) Keniyadan Kame-runu uçan «Boinq-757» təyyarəsi qəzaya uğradı. Maraqlıdır ki, bu təyyarənin də üstündəki marka (**757**) əvvəlliklərdə olduğu kimi Ay tutulmasından (08.04.05) keçən günlərin sayını (**757**) göstərirdi.

7. 30 dekabr 2001-ci il tarixli Ay tutulmasının **727**-ci günü (26.12.2003) Afrikada (Benin) “Boinq 727”, həmin Ay tutulmasının **737** ci günü isə (03.01.04), ”Boinq **737**” sərnişin təyyarələri qəzaya uğradı.

“Yer üzündə baş verən və sizin öz başınıza gələn elə bir müsibət yoxdur ki, Biz onu yaratmamışdan əvvəl o, bir kitabda (ləvhə-məhfuzda) yazılmış olsun . bu Allah üçün çox asandır!” Quran, 54:22

8. 17 yanvar 2008-ci il tarixdə London aeroportuna eniş etmək istəyən müasir dövrün ən etibarlı təyyarəsi hesab edilən “Boinq-777” təyyarəsinin hər iki motoru söndüyündən, qəza baş verdi və sərnişinlərdən yaralananlar oldu. Həmin gün

elm və kamillik əsri olan XXI əsrin 2574-cü günü idi ki, bu da **858** ədədinin üç mislidir:

$$2574 - 858 - 858 = 858$$

Burada 858 ədədinin üç dəfə təkrarlanması təsadüfi deyildir. Belə ki, təyyarənin markasındakı 7 rəqəmi də üç dəfə təkrarlanır. Həmçinin bu qəza Türkiyədə baş verən təyyarə qəzasının (2.12.05) **777**-ci (!) günü baş verib.

Londonda baş verən bu qəzanın **737**-ci günü – 24 yanvar 2010-cu il tarixdə Livandan havaya qalxan «**Boenq-737**» markalı təyyarə qəzaya uğrayaraq Aralıq dənizinə düşdü. Londondakı sözü gedən “Boinq-777” qəzasının **858**-ci günü- 22 May 2010-cu il tarixdə Hindistanda “Boinq-737” sərnişin təyyarəsi qəzaya uğrayacaqdır ki, bu da 100-dən çox sərnişinin həyatına son qoyacaqdır.

9. 17.07.07 tarixdə Braziliyada “**A-320**” sərnişin təyyarəsi qəzaya uğradı. Bu hadisənin **320**-ci (!) günü (30.05.08) Hondurasda “**A-320**” təyyarəsi yenidən qəzaya uğradı.

*“Artıq Allahdan qorxun və mənə itaət edin !”
Quran, 26:110.*

10. 24 avqust 2008-ci il tarixdə Özbəkistandan İrana uçan “**Boenq-737**” markalı təyyarə qəzaya uğradı. Bu hadisənin **310**-cu günü (30 iyun 2009-cu

ildə) Parisdən Kamora uçan, Yəmənə məxsus “**A-310**” markalı təyyarə qəzaya uğradı .

11. 15 iyul 2009-cu il tarixdə İrandan Ermənistanına uçan “ **TU-154** “ markalı təyyarə qəzaya uğradı. Maraqlıdır ki, həmin gün 9 fevral 2009-cu il tarixli Ay tutulmasının **154**-cü günü idi.

“And olsun ki, Allah bunları hesablamış və təkrar-təkrar saymışdır.” Quran, “Məryəm” surəsi 94.

12. 17 aprel 2009-cu il tarixdə Amerikada “ **Ciesa-421** “ markalı təyyarə qəzaya uğrayaraq, yaşayış evinin üzərinə düşən gün, 21 fevral 2008-ci il tarixli Ay tutulmasının **421**-ci günü idi.

13. 14 sentyabr 2008-ci il tarixdə Moskva-Perm marşrutu ilə uçan “**Boenq-737-500**” təyyarəsi qəzaya uğrayanda, 8 sentyabr 2006-cı il tarixli Ay tutulmasının **737**-ci günü idi. Burada diqqət çəkən digər məqam qəzaya uğrayan təyyarənin markasındakı ədədlərin cəmidir. Belə ki, **737+500=1237**. Maraqlıdır ki, qəza baş verən gün 24 aprel 2005-ci il tarixdə baş verən Ay tutulmasının **1237**-ci günüdür.

Qəza baş verən gün 6-cı bənddə qeyd etdiyim Kenya-Kamerun reysi ilə uçan “**Boenq-757**”-nin qəzasının **500**-ci günü idi.

14. 17 Avqust 2010-cu ildə Kolumbiyada “**Boinq-737**” təyyarəsini ildırım vuranda, ameri-

kada iki təyyarə toqquşmasının (10.08.08) **737**-ci günü idi.

15. 4 sentyabr 2010-cu il tarixdə Səudiyyə Ərəbistanında “**Boinq-747**” təyyarəsi qəzaya uğrayanda, Ay tutulmasının (17 Avqust 2008) **747**-ci günü idi. Həmin qəza baş verən gün, bu cədvəlin birinci bəndində qeyd etdiyim “**AN-140-100**” təyyarəsinin qəzasından **1716** gün keçirdi ki, bundan da **858** ədədini çıxdıqda, yenə də **858** ədədi alınır:

$$1716-858=858$$

16. 31 oktyabr 2008-ci il tarixdə İspaniyada “**Boeng 737**” markalı təyyarə qəzaya uğradı. Bu hadisənin **747**-ci günü (15 noyabr 2010-cu il tarixdə) isə İsrail aeroportunda “**Boeng 747**” təyyarəsi “**Boeng-777**” ilə toqquşdu.

17. 11 mart 2011-ci ildə Yaponiyada baş verən zəlzələ və sunamı bütün dünyanı şoka saldı. Burada diqqət çəkən məqamlardan biri həmin tarixin (21 dekabr 2010-cu il tarixli) ay tutulmasının **81**-ci günü olmasıdır. Belə ki, **81** ədədi yaponiyanın beynəlxalq rabitə kodudur. Zəlzələ baş verən gün həmçinin sonuncu Qur(b)an bayramının (tovbə gününün) **114**-cü günü idi ki, bu da Quran rəmzidir.

“Biz hər şeyi sayıb yazmışıq.” Quran, “Böyük xəbər” surəsi, 29-cu ayə

Astronomik hadisələr və daşqınlar

Yuxarıda qeyd etdim ki, Günəş tutulmalarının 29 ədədi altında baş verməsi Quranın düzülüşündəki qanunauygunluğu təsdiq etməklə yanaşı, həm də Yerin İNSAN yaşayan 29 faiz hissəsinə işarədir. Elə isə sual yaranır ki, bəs yerin qalan 71 %-nə necə, xəbərdarlıq olunurmu? Bu sualın da cavabını tapmaq üçün Quran işığında astronomiya elmini araşdırmaq qərarına gəldim və xoşbəxtlikdən əziyyətim hədəf getmədi və sualın cavabını tapdım.

Qeyd edim ki, hələ astronomiya elmi yaranmamışdan qabaq kahinlər Günəş və Ay tutulmalarını əsrlər boyu qeydə almış və onların sayı üzərində təhlillər aparmışlar. Uzunmüddətli təhlillərdən sonra müəyyən olunmuşdu ki, astronomik hadisələr dövrlərə bölünür və hər dövr 18 il, 11 gün, 8 saati (və yaxud, 18 il + 286 saati və yaxud 6585 sutkanı) əhatə edir. Sonradan astronomiya elmi bu dövrü “**saros dövrü**” adlandırdı və bir qayda olaraq hər “saros dövrü”ndə 71 dəfə astronomik xəbərdarlıq (Günəş və Ay tutulması) baş verir. Bu 71 tutulmanın da bir qayda olaraq 28-i Ay, 43-ü isə Günəş tutulması olur. Neçə minilliklərdir ki, dəyişməyən bu rəqəmlərin mənası (niyə məhz bu sayda olması) hələ ki, şərh olunmayıb. (Yəqin ona görə ki, indiyədək bu məsələyə Quran fonunda baxılmayıb.)

Araşdırmalarımız zamanı məlum oldu ki, Allahın elminin sirrini məhz Özünün göndərdiyi kitabla - Quranla açmaq mümkündür. Belə ki, Buradakı 71 ədədi Yerin dərya hissəsinə

işarədir (yerin 71%-i sudan ibarətdir). Dəryardan söhbət düşəndə isə gözlərimiz önünə ilk növbədə gəmi və Nuh gəlir. Təsadüfi deyil ki, «Nuh» surəsinin sıra nömrəsi də 71-dir ki, bu da həm dəryalara, həm də “saros dövrü”ndəki 71 tutulmaya işarədir. 71-ci surə 28 ayədən ibarətdir. Bu, «saros dövrü»ndə olan 28 (!) ay tutulmasının açarındır. 71-28=43 düsturu isə bir astronomik dövrdə 43 (!) dəfə baş verən Günəş tutulmasının açarındır.

«Həqiqətən, Biz Nuhu: «Qövmünə şiddətli bir azab gəlməmişdən əvvəl onları qorxut!» - deyə öz tayfasına peyğəmbər göndərdik. O dedi: "Ey qövmüm! Həqiqətən, mən sizi (Allahın əzabı ilə) açıq –aşkar qorxudan bir peyğəmbərəm» Quran

Buradan məlum olur ki, neçə əsrlərdir baş verən Günəş və Ay tutulmaları ilə Allah-taala insanlara əməllərinin nəticəsi olaraq onları gözləyən subasmaları xəbər verirmiş. İnsanların bu xəbərdarlıqlara məhəl qoymamasının və günahlarından çəkinməməsinin nəticəsidir ki, bu gün subasma halları (daşqınlar, qasırgılar, və sunamilər) bütün dünyanı bürüyüb. Hamıya məlumdur ki, alimlərin hesablamalarına görə daşqınların nəticəsində yaxın bir neçə onillikdə bir çox Avropa dövlətləri, həmçinin Amerika suyun altında qalacaq. Bunu hamı bilsə də, çox təəssüf ki, səbəbləri haqqında düşünən yoxdur. Səbəblərini anlamaq üçün həzrəti

Peyğəmbərin zamanında baş verən bir əhvalatı diq-qətinizə çatdırıram.

Əbu Musa Əl-Əşəri (r.a.) rəvayət edir ki, Peyğəmbərin (s.ə.v.) zamanında Günəş tutuldu. O, Qiyamətin qopduğunu zənn edib (!) məscidə gəldi və namaz qıldı. Namaz əsnasında qiyamı, rukunu və səcdəni uzatdı. Mən onun bu cür namaz qıldığını görməmişdim. Namaz qıldıqdan sonra dedi: «Allahın göndərdiyi bu rəmlər, kiminsə ölümünə və doğulmasına görə deyildir. Lakin Allah bununla qullarını qorxudur. Belə olduğunu gördüyünüz zaman Allaha zikr və dua etməyə, Ondan bağışlanma diləməyə tələsin!» Səhih-1 – Buxari, 1044; Səhih Müslüm, 2114.

“Allahdan bacardığımız qədər qorxun!”
Quran, 64:16.

Qurandan və Peyğəmbərin söhbətindən məlum olur ki, Günəş və Ay tutulmaları insanlara xəbərdarlıqdır – siqnaldır. Belə olduqda insanlar günahlarına görə tövbə etməli və yaxşı işlər görməyə çalışmalıdırlar. Çünki belə xəbərdarlıqların ardıyla təbii fəlakətlər və qəzalar gəlir. Ancaq qazanılan savablar insanı bu cür fəlakətlərdən sığortalayır. (Necə ki, Nuh və onun ətrafındakılar sığortalanmışdılar.) Söhbətin bu yerində Övliya İbrahim bin Ədhəmin sözləri yada düşür.

Bir gün İbrahim bin Ədhəmdən soruşdular ki, “Allah-taala buyurur:

”Ey bəndələrim, Məndən dilək diləyin, qəbul edə-rəm, verərəm”. Halbuki diləyirik, vermir. Səbəbi nədir? İbrahim bin Ədhəm belə cavab verdi: “Allah-təalanı çağırırsınız, amma ona itaət etmirsiniz. Peyğəmbəri tanıyırsınız, amma onun ardınca getmirsiniz. Qurani-Kərimi oxuyursunuz, amma onun göstərdiyi yolla getmirsiniz. Cənabi Haqqın nemətlərindən faydalanırsınız, amma Ona şükr etmirsiniz. Cənnətin ibadətkarlar üçün olduğunu bilirsiniz, amma hər vaxt ibadətə hazır durmursunuz. Cəhənnəmin asilər üçün yaradıldığını bilirsiniz, amma ondan çəkinmirsiniz. Atalarınızın və babalarınızın aqibətinin necə olduğunu görürsünüz, amma ibrət almırsınız. Öz ayıblarınızı görmürsünüz, amma başqalarının ayıblarını araşdırırsınız. Belələri ki, var şükr etsinlər ki, başlarına daş düşmür və yerə girmirlər. Daha nə istəyirlər? Dualarınızın nəticəsi yalnız bu olursa, kifayət deyilmi?”

“Bəndələrim Məni səndən soruşduqda söylə ki, Mən onlara yaxınam. Dua edib Məni çağıranın duasını qəbul edə-rəm. Amma (bir şərtlə ki,) gərək onlar da Mənim çağırışımı qəbul edib, Mənə iman gətirsinlər. Bununla da, ola bilsin ki, doğru yola yetişsinlər”. Quran, “İnək” surəsi, 186-cı ayə.

Mündəricat

Ziyarət yollarında

Övliyaliq məqamı .....
Xalid Baba .....
Şeyx Yusif Əfəndi.....
Hacı Yəhya Əfəndi.....
Murad Əfəndi .....
Sarı pır .....
Övliyanın sözünə baxmadığıma peşiman oldum .....
Nuru Paşa Qımirda .....
Bağirovun Qımır səfəri .....
Səməd Vurğun Qımirda.....
Hacı Musatafa Əfəndi .....
Kərim Baba.....
Kərim Baba elmi və ağır övliyadır .....
Övliyalər təsəvvüf əhlidirlər .....
Çərşənbə ocağı.....
Allah qalana bərəkət versin .....
Övliyanın mənə qəzəbi tutdu .....
Piri dağdan traktorçu qəzaya düşdü .....
Həlim Baba .....
Ağdaşlı Baba .....
Şıx Mazar Baba.....
Kərimli kəndinin dini icması –xeyriyyə qurumu .....
Bu pırə çarəsizlər üz tutur .....
Kərimli kəndinin qəbiristanlığında dəfn olunan şeyxlər .....

Quranda riyazi dəqiqlik

Quran Allah tərəfindən düzülüb .....
Quranın 114 surədən ibarət olması təsadüfi deyil.....
“İbrahim” surəsi niyə 14 ədədi ilə nömrələnib? .....
“Məhəmməd” surəsinin 47 rəqəmi ilə nömrələnməsinin sirri nədir? .....

Quranın surələrinin düzülüşündəki qanunauyğunluğu kimya elmi də təsdiq edir .....
Quranın düzülüşünün Allah tərəfindən olduğunu fizika elmi də təsdiq edir .....
İnsan necə nurlanır .....
Surələrin və ayələrin nömrələnməsində olan qanunauyğunluğu anatomiya elmi də təsdiq edir .....
Quranın surələrinin və ayələrinin düzülüşündə Allahın əli olduğunu ballistika elmi də sübut edir .....
İnsan məscidə bənzəyir .....
Quran insanın “ texniki pasportu”dur .....
Cəmiyyət niyə çürüyür?.....
Qurandakı hikmətləri kibernetika elmi də təsdiq edir .....

Təyyarə qəzalarının sirləri

Günəş tutulmaları bir qayda olaraq ayın 29-da baş verir .....
Ay tutulmaları bir qayda olaraq ayın 14-də baş verir.....
XXI əsr kamillik əsridir .....
Quranın səhifələnməsində xüsusi bir qanunauyğunluq var .....
Dini bayramlar Quranın səhifələrindəki hikməti təsdiq edir .....
Quranın səhifələnməsindəki qanunauyğunluğu biologiya elmi də təsdiq edir .....
Quranın səhifələnməsində olan hikmət təqvimdə də özünü büruzə verir .....
Quranın səhifələnməsindəki qanunauyğunluğu astronomiya elmi də sübut edir.....
Təyyarə qəzaları riyazi yolla astronomik hadisələrə və Qurana bağlanır .....
Astronomik hadisələr və daşqınlar .....

PAŞA YAQUB

Ziyarət yollarında

Mətbəenin direktoru: *Elman Qasimov*
Dizayner: *Mətanət Əliqızı*
Korrektor: *Türkan Yaqub*
Kompüter yığıcı: *Musa Məmmədov*
Nərgiz Cərullazadə

Çapa imzalanmışdır: 29.10.2011
Formatı 60x84 1/16. Həcmi 8 ç.v.
Sifariş №205. Tiraj 500

«Zərdabi LTD» MMC
Nəşriyyat Poliqrafiya müəssisəsi
☎ iş (012) 514-73-73,
mob. (050, 055) 344 76 01